

Stereotyyppinen nainen ja diskurssit suomalaisten uutismedioiden urheilujournalismissa

Iida Makkonen

Maisterintutkielma

Suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielten ja kulttuurien maisteriohjelma

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Maaliskuu 2024

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Suomen kielen ja suomalais-ugrialaisten kielten ja kulttuurien maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track Suomen kieli			
Tekijä – Författare – Author Iida Makkonen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Stereotyyppinen nainen ja diskurssit suomalaisten uutismedioiden urheilujournalismissa			
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma	Aika – Datum – Month and year Maaliskuu 2024	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 59 s.+ liitteet	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkielma käsittelee naiseuteen liittyvää stereotypisoivaa kategorisaatiota, ja siitä rakentuvia diskursseja suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa teksteissä. Tutkielmassa tarkastellaan kielenkäyttöä, joka rakentaa stereotypisoivaa luokittelua sekä havaituista luokitteluista rakentuvia diskursseja. Kielenkäytön ilmiötä, joilla stereotypisoivien luokittelujen ja diskurssien rakentumista tarkastellaan, ovat nimeäminen, kuvaaminen ja kategorisointi, representaatio ja presuppositio.</p> <p>Tutkimuskysymyksiä on kaksi: (1) Millä tavalla stereotyyppisen naisen kategoria suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa teksteissä rakentuu? (2) Millaisten diskurssien rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria osallistuu suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa teksteissä? Tutkielman laajana teoreettisena viitekehysenä on kriittinen diskurssintutkimus, mutta tarkemmin määriteltynä tutkielma kuuluu feministisen kriittisen diskurssintutkimuksen piiriin. Tämän vuoksi tutkimuksen aihetta ja tutkimuskysymyksiä tarkastellaan myös kriittisen feministisen teorian näkökulmista.</p> <p>Tutkimusaineistona on 192 urheilujournalistista tekstiä, jotka on julkaistu suomalaisissa uutismedioissa vuonna 2021. Aineisto sisältää sekä printtilehdistä kerättyjä tekstejä että verkossa julkaistuja tekstejä. Aineisto on valittu medioiden levikkien ja maantieteellisen heterogeenisyyden perusteella. Aineistoon kuuluu myös valtionmedia YLE, joka edustaa erilaisen toimintaperiaatteensa vuoksi ei-kaupallista mediaa.</p> <p>Tutkimuksessa havaittiin, että stereotyyppisen naisen kategoria rakentuu suomalaisissa urheilujournalistisissa teksteissä kolmen kategorijäsenyydelle oletetun toiminnan kautta. Toiminta on joko kategorijäsenyyttä ylläpitävää tai haastavaa. Näitä ovat äitiyteen liittyvät oletukset, parisuhteeseen liittyvät oletukset sekä oletus tunteikkuudesta. Diskurssit, joiden rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria aineistossa osallistuu, ovat moderni nainen -diskurssi, ansaitsemisen diskurssi ja tunnediskurssi. Stereotyyppisen naisen kategoriaa rakentavassa kielenkäytössä näkyvät yhteiskunnassa vallitsevat ideologiat ja normatiivisuudet. Stereotyyppistä rakentuvat diskurssit puolestaan hyödyntävät stereotyyppiä joko sitä ylläpitävästi tai purkavasti ja samalla heijastavat nyky maailman kahtiajakaisuutta uusien vapauksien ja vanhojen kaavojen välillä. Tutkimus osoittaa, että suomalaisessa urheilujournalismissa hyödynnetään stereotyyppisen naisen kategoriaa ja sen kategorijäsenyyteen liittyviä oletuksia naiseudesta.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords kriittinen diskurssintutkimus, feministinen kriittinen diskurssintutkimus, nimeäminen, presuppositio, ideologia			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited E-thesis			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisälllys

1	Johdanto	1
2	Teoreettinen viitekehys	3
2.1	Kriittinen diskurssintutkimus	3
2.1.1	Feministinen CDS	6
2.1.2	Kriittisyys osana analyysia ja tutkijan positio	9
2.2	Sukupuoli ja sukupuolittuneisuus	10
2.3	Tutkielman keskeiset käsitteet	12
2.3.1	Nimeäminen, kuvaaminen ja kategoriat	12
2.3.2	Stereotypisoiva kategorisaatio	13
2.3.3	Representaatio	14
2.3.4	Presuppositio	15
3	Aineisto ja menetelmä	16
3.1	Tutkimusaineisto	16
3.2	Aineiston rajaus ja kerääminen	18
3.3	Aineiston kattavuus ja luotettavuus	20
3.4	Tutkimusmenetelmä	21
3.5	Tutkimuseettiset kysymykset	23
4	Stereotyyppinen nainen	24
4.1	Äitiys	25
4.2	Parisuhde	30
4.3	Tunteikkaus	33
5	Diskurssit	36
5.1	Moderni nainen -diskurssi	37
5.1.1	”Huippu-urheilevia äitejä”	37
5.1.2	Perheellinen nainen	40

5.1.3	Työtä tekevä nainen	42
5.2	Ansaitsemisen diskurssi	44
5.3	Tunnediskurssi	46
6	Lopuksi	49
	Lähteet	56
	Liitteet 60	

1 Johdanto

Median erilaiset sisällöt ympäröivät meitä ennennäkemättömällä tavalla. Jatkuvaa uutisvirtaa voi olla vaikea sivuuttaa, ja nykypäivänä ihminen kuluttaakin huiman määrän erilaista teksti-
muotoista mediaa päivässä. Tämä on erityisesti länsimaisten kulutusyhteiskuntien ilmiö, sillä älypuhelimet ja sosiaalinen media ovat osa päivittäistä rutiiniamme. Koska nykyihminen käsittelee valtavan määrän mediaa esimerkiksi uutisten muodossa, on kuluttamillamme medioilla myös suuri vaikutus siihen, mistä ja miten asioista puhumme. Tämä perustuu foucault'laiseen käsitykseen diskurssien roolista sosiaalisen todellisuuden rakentajana (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 32–37). Media voidaan käsitteellistää instituutioksi, jolloin sen käyttämä kieli on institutionaalista vallankäyttöä (mts. 74–75, 77–78).

Elämme keskellä murrosta, jossa suuri yleisö tulee jatkuvasti tietoisemmaksi ihmisiä eriarvoistavista rakenteista. Rakenteellinen epätasa-arvo tarkoittaa tilannetta, jossa yhteiskunnan rakenteet suosivat jotain tiettyä ihmisryhmää ja syrjivät muita ihmisryhmiä jonkin ominaisuuden kuten sukupuolen, etnisyyden tai luokan takia. Tällöin rakenteet asettavat yhden ihmisryhmän etusijalle muihin ihmisryhmiin nähden. (Karkulehto, Saresma, Harjunen & Kantola 2012.) Hyvänä esimerkkinä rakenteellisesta epätasa-arvosta toimii työelämä Suomessa, jossa vallitsevat vahvasti sukupuolittuneet ammattiryhmät sekä naisvaltaisten alojen palkkakuopat (Korvajärvi 2010).

On myös ilmiöitä, joissa eriarvoisuus tulee esille paljon hienovaraisemmin. Esimerkiksi mediassa, varsinkin urheilujournalismin osalta, naissukupuoli ei tule yhtä usein edustetuksi kuin miessukupuoli. Kandidaatintutkielmassani (Makkonen 2022) tutkin sukupuoleen viittaavien etumääritteiden käyttöä suomalaisten iltapäivälehtien urheilu-uutisissa. Tuloksista kävi ilmi, että *nais-* ja *mies-*määriteosien käyttö on suomalaisten iltapäivälehtien urheilu-uutisissa epäsymmetristä. Tutkielman aineistossa jokaista tarkasteltua *mies-*määritettä kohden aineistossa oli 15,8 *nais-*määritettä, mikä kertoo siitä, että naissukupuoli nähdään mainitsemisen arvoisena poikkeuksena. Tämä voi puolestaan motivoitua siitä, että *urheilija* ajatellaan ensisijaisesti miespuoliseksi henkilöksi. Sekä kandidaatintutkielmaani että tätä maisterintutkielmaa tehdessäni olen saanut huomata, kuinka pieni osa urheiluosaston kirjoituksista käsittelee naisia. Naissukupuolen pienimuotoinen näkyvyys voi puolestaan johtaa yksipuolisiin mediarepresentaatioihin (esim. Paasonen 2010). Ääriesimerkki yksipuolisten representaatioiden rakentumiseen osallistuvista kielen ilmiöistä on stereotyypittely.

Maisterintutkielmassani tarkastelen naiseuden stereotyyppioita suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa teksteissä. Naiseuden stereotyyppioiden lisäksi tarkastelen tutkielmassani diskurssintutkimukselle ominaisesti myös diskursseja, joiden rakentumiseen stereotyyppiat osallistuvat. Kiinnitän myös erityistä huomiota eriarvoisuutta luoviin kielen rakenteisiin ja sanavalintoihin hyödyntämällä kriittisestä diskurssintutkimuksesta ponnistaneen feministisen kriittisen diskurssintutkimuksen käsitteitä ja teoriaa.

Sukupuolistereotyyppioista on tehty joitakin kasvatustieteiden pro gradu -tutkielmia (mm. Hulkko 2017; Karhu & Vehkala 2008), mutta aiheesta ei käsittäkseni ole vielä kirjoitettu montaakaan maisterintutkielmaa suomen kielen alalta. Naiseuden representaatiota sen sijaan on käsitelty ainakin yleisen kirjallisuustieteen pro gradu -tutkielmissa (esim. Zimny 2016). Eniten yhteneväisyyttä omaan tutkielmaani löytynee pro gradu -tutkielmasta (Korhonen 2018), jossa on tarkasteltu Ilta-Sanomien viihdeuutisten sisältöjä sukupuolinäkökulmasta sisällönanalyysin keinoin.

Maisterintutkielmassani pyrin kriittistä feminististä diskurssintutkimusta hyödyntämällä havainnollistamaan, millä tavoin suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa teksteissä rakennetaan stereotyyppisen naisen kategoriaa. Tutkin myös sitä, millaisten diskurssien rakentamiseen nämä naiseuden stereotyyppiat osallistuvat. Kriittisen diskurssintutkimuksen viitekehysten mukaisesti kielenkäytöllä on aina seurauksia eivätkä sanavalinnat ole yhdentekeviä, (esim. Pietikäinen & Mäntynen 2019: 95) joten tutkin aineistoani sekä kielen rakenteen tasolla että diskurssin tasolla.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millä tavalla stereotyyppisen naisen kategoria suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa teksteissä rakentuu?
2. Millaisten diskurssien rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria osallistuu suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa teksteissä?

Tutkielmani teoreettinen tausta nojaa vahvasti kriittiseen diskurssintutkimukseen, tarkemmin luokiteltuna feministiseen kriittiseen diskurssintutkimukseen¹. Näiden olennaisin ero on kriittisen tarkastelupisteen näkökulmassa: fairclough’lainen kriittinen diskurssintutkimus tarkastelee kielenkäyttöä sen perusteella, kuinka asiat voisi tehdä paremmin, jolloin luonnollisesti

¹ Käytän tästä myöhemmin nimitystä feministinen CDS (eng. *feminist critical discourse studies*).

tutkijan on myös otettava kantaa siihen, mikä on hyvää ja mihin kannattaa pyrkiä (Fairclough 2010: 7). Feministinen CDS puolestaan tarkastelee kielenkäyttöä kriittisesti feministisestä näkökulmasta. Toisin sanoen asettamalla tutkielmani tämän tutkimussuuntauksen raameihin, osoitan sen pyrkivän feministisen liikkeen arvojen, kuten sukupuolten välisen yhdenvertaisuuden, edistämiseen (esim. Lazar 2007a, 2014).

Feministisen otteen vuoksi tutkielmani ensisijaisena tavoitteena on tuottaa uutta tietoa suomalaisten uutismedioiden urheilujournalististen tekstien tavoista luoda ja ylläpitää naiseuteen liittyviä käsityksiä sekä tehdä näkyväksi media- ja urheilumaailmassa vallitsevia sukupuoleen perustuvia eriarvoistavia rakenteita. Oletan, että tutkimalla stereotyyppisen naisen kategoriaa, on mahdollista saada uutta tietoa siitä, mitä urheilumaailman naisilta odotetaan. Tämä perustuu siihen, että kriittisen diskurssintutkimuksen avulla on mahdollista tehdä näkyväksi kielenkäytössä välittyviä ideologioita sekä selventää diskurssien yhteiskunnallisia vaikutuksia (Fairclough 2010: 31).

2 Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa esittelen tutkielmani teoreettisen viitekehysten. Käsittelem ensimmäiseksi luvussa 2.1 kriittistä diskurssintutkimusta, joka on tutkielmani laaja viitekehys. Luvussa 2.1.1 käsittelem tarkemmin tutkielmani kriittisen analyysin lähtökohtana toimivaa feminististä kriittistä diskurssintutkimusta sekä luvussa 2.1.2 kriittisen analyysin lähtökohtia ja tutkijanpositiota. Luvussa 2.2 käsittelem sukupuolta ja sukupuolittuneisuutta tutkimusasetelmani valossa ja luvussa 2.3 tutkielmani kannalta keskeisiä käsitteitä.

2.1 Kriittinen diskurssintutkimus

Kriittinen diskurssintutkimus eli CDS (eng. *critical discourse studies*) on tutkimuksellinen viitekehys, joka sijoittuu diskurssintutkimuksen perinteeseen. Diskurssintutkimuksen tavoin kriittinen diskurssintutkimus pohjautuu ajatukseen siitä, että kieli on sosiaalista ja kontekstisidonnaista toimintaa, joka on aina suhteessa kielenkäyttäjiin sekä käyttötilanteen konventioihin ja rakenteisiin (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 14–15). Kriittinen diskurssintutkimus painottaa erityisesti teoriaa siitä, että yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöt heijastuvat diskursseihin esimerkiksi sosiaalisen toiminnan, hierarkioiden ja representaatioiden kautta. (Fairclough 1992: 64–65; 2010: 3.)

Tässä tutkielmassa käytän kriittisen diskurssintutkimuksen traditiosta nimenomaan nimitystä kriittinen diskurssintutkimus. Tutkimussuuntauksen sisällä käytyjen keskustelujen tuloksena on todettu, että kyseessä ei ole valmis metodinen työkalupakki², johon usein käytetty nimitys kriittinen diskurssianalyysi pikemminkin viittaa (Wodak & Meyer 2016: 2–4). Näitä molempia nimityksiä käytetään rinnakkain, tosin nykyään nimitystä *kriittinen diskurssintutkimus* pidetään suositeltavampana (mp). Tämä kuvaa paremmin eklektistä ja kirjavaa viitekehystä, joka ammentaa enemmän samoista näkökulmista ja tutkimusperinteestä kuin metodiin sidotuista analyysikäsitteistä (mt.; ks. myös Herneaho 2022). Aiempaa tutkimusta kriittisen diskurssintutkimuksen viitekehyksessä ovat julkaisseet Suomessa muun muassa Pietikäinen (2000), Lahti (2019), Pietikäinen ja Mäntynen (2019), Mäntynen ja Virtanen (2020) sekä Herneaho (2022). Kriittisestä kielentutkimuksesta on julkaissut esimerkiksi Kalliokoski (1996) ja kriittisestä tekstintutkimuksesta Heikkinen (1999).

Kriittinen diskurssintutkimus on saanut alkunsa pienen tutkijakunnan ponnisteluista 1990-luvun alussa. Alkuaikoinaan se on saanut merkittävästi vaikutteita tutkimussuuntausta edeltäneestä kriittisestä lingvistiikasta, joka kriittisen diskurssintutkimuksen tavoin pyrki yhdistämään Hallidayn systeemis-funktionaalista kieliteoriaa ideologian teoriaan ja ajatukseen siitä, että kielenkäyttäjän valinnat kantavat sosiaalisia ja kulttuurisia merkityksiä. (Fairclough 1992: 2; Wodak & Meyer 2016: 4; Pietikäinen 2000: 194–195.) Kriittisen diskurssintutkimuksen koulukunnan eräänlaisena oppi-isänä pidetään Norman Fairclough’ta, jonka teokset ovat toimineet viitekehysten sisäisinä suunnannäyttäjinä (esim. 1992, 2001, 2010). Fairclough (2010: 10–11) kuvaileekin kriittistä diskurssintutkimusta monitieteiseksi diskurssien ja sosiaalisten prosessien välisten suhteiden systemaattiseksi analyysiksi, jonka kriittisellä näkökulmalla on tarkoitus tuoda esille yhteiskunnassa esiintyviä vääryyksiä. Tutkimussuuntausta on arvoستeltu sen kriittisen näkökulman liiallisesta toteavuudesta (Lazar 2014), jota osa tästä viitekehystä ponnistaneista tutkimushaaroista pyrkii eri painotuksilla täydentämään (ks. luku 2.1.2).

Kriittiselle diskurssintutkimukselle leimallista on kielen yhteiskunnallisten ulottuvuuksien tutkimus. Tämä perustuu ajatukseen diskurssien sosiaalisesta konstruktivismista eli kielenkäytön sosiaalisista vaikutuksista ympäröivään yhteiskuntaan (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 20–22, 24). Kieli muokkaa ja rakentaa tietoa ja uskomuksia, rakentaa normeja ja kulttuuria sekä viestii valta-asemista. Kielenkäyttö ja sosiaalinen toiminta ovat niin perustavanlaatuisesti

² Kriittistä diskurssintutkimusta on luonnehdittu myös ”löyhärajaiseksi koulukunnaksi” (Herneaho 2022: 31).

yhteen kietoutuneita, että niitä ei diskurssintutkimuksessa kannata tarkastella erikseen, vaan jatkumona, jossa ovat mukana myös erilaiset ajallisen kontekstin mukanaan tuomat yhteiskunnalliset ja poliittiset kehityskulut. (Mts. 25, 43–44). Fairclough (1992: 64–65) käyttää nimitystä *kielen ideationaalinen funktio* tekstien tavasta heijastaa oikeaa maailmaa, sen kehityskulkuja ja ilmiöiden välisiä suhteita. Kieli ei kuitenkaan toisinnalla ympäröivää maailmaa sellaisenaan. Kielen avulla ihminen merkityksellistää sosiaalista todellisuuttaan, jolloin mukaan sekoittuu myös kielenkäyttäjän omia näkemyksiä ja ideologioita. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 25.)

Diskurssin käsite on dynaaminen ja monella tapaa määriteltävissä (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 27). Tutkielmassani käytän diskurssin käsitettä kahdessa eri merkityksessä. Ensimmäisessä määritelmässä diskurssilla viitataan lausetta laajempaan kielelliseen kokonaisuuteen ja kyseisen kielellisen kokonaisuuden sosiaaliseen kontekstiin (mts. 30). Diskurssin suhde yhteiskuntaan on kaksisuuntainen: Ympäröivä maailma ja sosiaalinen konteksti vaikuttavat kielenkäyttöön. Tällöin puhutaankin kielen ja maailman *dialektisesta suhteesta*. (Fairclough 1992: 63–65; Pietikäinen 2000: 192; Pietikäinen & Mäntynen 2019: 24.)

Toiseksi käytän foucault’laista diskurssin käsitettä kuvaamaan historian ja sosiaalisen kontekstin muovaamaa kiteytynyttä merkityksellistämisen tapaa. Suomen kielessä tämä jälkimmäinen diskurssin käsite on helpompi tunnistaa sen saadessa jonkinlaisen määritteen, esimerkiksi urheiludiskurssi. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 29–35.) Tätä jälkimmäistä tapaa käytän myös luvussa 5 erottamaan niitä diskursseja, joiden rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria aineistossani osallistuu.

Fairclough’n (1992: 71–73; 2010: 94–96) kolmiportaisen mallin mukaan kriittinen diskurssintutkimus lähestyy tutkittavaa aihetta kolmesta eri kielenkäyttötapahtuman näkökulmasta, joita ovat teksti, diskursiivisuus ja sosiaalinen konteksti. Mallissa teksti voi edustaa joko kirjoitettua tai puhuttua kieltä (Fairclough 1992: 71). Diskursiivisuus edustaa tekstin tuottamisen ja vastaanottamisen käytänteitä, ja sosiaalinen konteksti puolestaan nostaa tarkastelun keskiöön kielenkäytön dialektisuuden eli ne kulttuuriset ja yhteiskunnalliset rakenteet, jotka vaikuttavat kielenkäyttöön ja päinvastoin (mts. 71–73, 78–86). Tätä kolmiportaista mallia voidaan erillisten tasojen sijaan ajatella jatkumona, jossa kielenkäyttö, konteksti ja toiminta ovat yhteenkietoutuneita (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 36–37, 43).

Tutkielmassani tarkastelen erilaisista sanavalinnoista ja niiden rakentamista merkityksistä heijastuvia yhteiskunnan rakenteita ja arvoja. Ajatus kielenkäyttäjän valinnoista resursseina pohjautuu Hallidayn systemis-funktionaaliseen kieliteoriaan, jonka mukaan kielenkäyttäjä valitsee oman tietonsa ja kokemuksensa perusteella käytössään olevista resursseista ne

merkitykset, jotka siinä sosiaalisessa kontekstissa vaikuttavat parhaalta (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 20, 23–24).

Fairclough (2010: 6–7) kuvaa kriittisen diskurssintutkimuksen analyysin liikkuvan rinnakkain kahdella eri tasolla: interdiskursiivisella ja lingvistisellä tasolla. Näitä voidaan kuvata myös kielen mikro- ja makrotasoiksi (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 36). Interdiskursiivinen analyysi perustuu ajatukseen siitä, että kielenkäytössä sekoittuu samanaikaisesti useita eri diskursseja, genrejä ja tyylejä (Fairclough 2010: 6). Tällä tasolla pyritään havainnoimaan laajempaa yhteiskunnallista ja historiallista kontekstia, jotka tarjoavat kielenkäyttäjälle erilaisia resursseja. Lingvistisen analyysin tasolla puolestaan tarkastellaan kielenkäytön rakenteita, kielen mikrotasoa (mts. 7). Käytännössä analyysi liikkuu ja keskustelee näiden kahden tason välillä (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 15, 247) ja keskittyy havainnoimaan vallankäyttöön liittyviä rakenteita sekä muodostamaan havaituista epäkohdista kritiikkiä (Fairclough 2010: 7). Käytännöllä kuvattua lähestymistapaa tutkielmani analyysissä.

Yksi kriittisen diskurssintutkimuksen keskeisimmistä käsitteistä on *ideologian* käsite. Ideologialla tarkoitetaan uskomusjärjestelmää, jonka perusteella merkityksellistetään ja konstruoidaan sosiaalista todellisuutta. (Fairclough 1992: 86–87; 2001: 2; Pietikäinen & Mäntynen 2019: 84.) Ideologioiden katsotaan legitimoivan ja ylläpitävän valtarakenteita kielenkäytön kautta, sillä ideologiat välittyvät kielenkäytössä (Pietikäinen 2000: 202–203). Tämä voi tapahtua lähes näkymättömästi diskursiivisten käytäntöjen, esimerkiksi sanavalintojen, kautta. Tässä mielessä kielenkäyttö ei ole koskaan neutraalia, sillä kielenkäyttäjä joutuu väistämättä ottamaan kantaa käsittelemäänsä aiheeseen valitessaan ne sanat, joilla todellisuutta kuvaa. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 84, 93–101.) Fairclough'n (1992: 87) mukaan ideologiat materialisoituvat instituutioiden käyttämissä diskursiivisissa käytännöissä. Koska median voidaan katsoa edustavan institutionaalista valtaa, journalististen tekstien diskursiivisia käytäntöjä tarkastelemalla on mahdollista tuottaa uutta tietoa yhteiskunnassa vallitsevista ideologioista.

2.1.1 Feministinen CDS

Tässä tutkielmassa käyttämäni lähestymistapa nojaa kriittisen diskurssintutkimuksen viitekehukseen, mutta siitä löytyy myös vahvoja yhtymäkohtia feministiseen kriittiseen

diskurssintutkimukseen³ (eng. *feminist critical discourse studies*). Feministinen CDS ammentaa kriittisestä diskurssintutkimuksesta. Molemmille suuntauksille on leimallista niiden eetokseen vahvasti kuuluva kriittinen näkökulma, jonka avulla on tarkoitus tehdä vallankäytöstä kielessä näkyvämpää (ks. esim. Lazar 2007a, 2014). Feministinen CDS ei kuitenkaan ole vain sukupuolinäkökulmaan keskittyvää kriittistä diskurssintutkimusta, vaan pikemminkin kriittistä feminististä teoriaa ja sukupuolentutkimusta hyödyntävä monitieteinen viitekehys (Lazar 2007a: 6; 2014: 182, 184–185, 193). Sen lähestymistapa myös kohdistaa analyysia tarkemmin erilaisiin vallankäytön diskursiivisiin strategioihin, mikä jää taka-alalle kriittisessä diskurssintutkimuksessa. Sukupuolentutkimuksen perinteen mukaisesti feministisessä CDS:ssä ihmistä pidetään pätevänä lähteenä kuvaamaan omaa kokemusmaailmaansa. Feministinen teoria tuo metodiin mukanaan myös intersektionaalisen lähestymistavan. (Lazar 2007a: 6; 2014: 183.)

Vallan kietoutuneisuutta ja epätasa-arvoa ylläpitäviä rakenteita on helpompi tarkastella käsitteellä *intersektionaalisuus*⁴, joka mahdollistaa erilaisten sosiaalisten eroavaisuuksien liittymyksen, yhteisvaikutusten ja seurausten havainnoinnin (Karkulehto ym. 2012). Intersektionaalisessa analyysissä tarkastellaan sukupuolieron lisäksi sosioekonomista luokkaa, seksuaalisuutta, etnisyyttä, rotua ja ikää (Valovirta 2010: 93–95) sekä muita kategorioita, joilla voi olla vaikutusta yksilön identiteettiin ja tämän asemaan yhteiskunnassa (Rossi 2010: 35). Intersektionaalinen lähestymistapa perustuu siihen, että sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei voida lopettaa ilman, että puututaan myös muiden eroavaisuuksien perusteella eriarvoistaviin rakenteisiin (Karkulehto ym. 2012).

Kuten kriittistä diskurssintutkimusta, myöskään feminististä CDS:ää ei tule ajatella valmiina metodina. Vaikka kansainvälisellä tasolla feminististä CDS:ää on hyödynnetty ja hyödynnetään kasvavissa määrin, Suomessa se ei ole vielä yhtä tunnettu. Tutkimussuuntausta on tosin hyödynnetty ainakin politiikan tutkimuksen pro gradu -tutkielmissa (esim. Vasala 2020).

Kriittisen diskurssintutkimuksen tavoin myös feministisessä CDS:ssä tarkastellaan diskurssien valtaa toisintavaa ja ylläpitävää ulottuvuutta (Lazar 2007a: 6). Sosiaalisen toiminnan ei kuitenkaan ajatella olevan neutraalia vaan pohjautuvan ihmisen käsityksiin esimerkiksi sukupuolesta. Lähestymistavassa myös sukupuolen käsitteeseen suhtaudutaan kriittisesti, ja sen

³ Kuten jo edellisessä luvussa mainitsin, termi kriittinen diskurssintutkimus on korvaamassa vanhentuneen termin kriittinen diskurssianalyysi. Vanhan termin käyttö on vielä yleistä feministisen CDS:n piirissä, mutta yhdenmukaisuuden vuoksi käytän tutkimussuuntauksesta termiä feministinen kriittinen diskurssintutkimus.

⁴ Yksi sukupuolentutkimuksen sisäisistä keskusteluista koskee joillekin vääriä konnotaatioita synnyttävää vanhaa termiä *naistutkimus* (Juvonen, Rossi & Saresma 2010). Sama keskustelu ympäröi *femististä* CDS:ää, sillä kaikki eivät koe sen tuovan tarpeeksi hyvin esille koulukunnan intersektionaalista lähestymistapaa (Lazar 2014: 183). Vastauksena tähän onkin esitetty termiä *intersektionaalinen diskurssintutkimus* (ks. Esposito 2023).

katsotaankin olevan vahvasti ideologinen vallankäytön väline, jonka avulla pyritään ylläpitämään tiettyä sosiaalista järjestystä ja hierarkiaa. (Mts. 8–9; 2014: 182, 184, 186.)

Kriittinen diskurssintutkimus hyödyntää samaa Gramscilta peräisin olevaa hegemonian teoriaa (ks. Fairclough 1992: 67–68) kuin feministinen CDS. *Hegemonian* käsite kuvaa tilannetta, jossa ideologiaa uudelleen esittämällä on saavutettu koko yhteiskunnan läpileikkaava valta-asema, jota ylläpidetään jatkuvien neuvottelujen ja liittolaisuuksien kautta. Hegemonia ei kuitenkaan ole pysyväismuotoinen tila. Se on muutoksen mahdollisuuden alaisena, sillä se perustuu sosiaalisille suhteille ja sopimuksille, joista kamppaillaan jatkuvasti. (Mts. 67, 91–96.) Hegemonian käsitteellä on siis vahvoja ideologisia ulottuvuuksia, joita pyrin tekemään näkyväksi tutkielmassani. Erityisesti kiinnitän huomiota kielenkäytössä heijastuviin eriarvoistaviin rakenteisiin, jotka ovat usein syvällä kulttuurissa. Tutkielmani kannalta pidän erityisen mielenkiintoisena sitä, kuinka naissukupuoleen liittyvät ideologiat rakentuvat journalistisessä aineistossa.

Feministinen CDS on saanut osakseen kritiikkiä liiallisesta poliittisuudesta ja siitä, että alan tutkimus ei olisi tarpeeksi neutraalia ja objektiivista. Tämä lienee seurausta mielleyhtymästä feminismiin poliittisena liikkeenä. (Lazar 2007a: 2–4.) Uuden ajan feminismiä poliittisena liikkeenä yhdistää päämäärä, joka on saavuttaa poliittinen, taloudellinen ja sosiaalinen tasa-arvo seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoleen katsomatta. Feminismi perustuu ajatukselle siitä, että nyky maailma ja sen rakenteet suosivat syntymästä asti miehiksi määriteltäviä muiden sukupuolten kustannuksella. (Ks. esim. KS s.v. *feminismi*; TT s.v. *feminismi*.) Tällaista maailmanjärjestystä kutsutaan patriarkaaliseksi yhteiskunnaksi (Kantola 2010: 82). Feministisen CDS:n ydinajatus on, että sen avulla voidaan paljastaa ja kritisoida patriarkaalisia ja normatiivisia rakenteita ylläpitäviä diskursseja (Lazar 2007a: 5–7; 2014). Nämä diskurssit usein perustuvat erilaisiin sosiaalisiin konstruktiioihin ja diskursiivisiin käytäntöihin. Esimerkiksi sukupuoli voidaan luokitella tällaiseksi sosiaaliseksi konstruktioksi, jonka perusteella rakenteet sulkevat pois valta-asemista. (Lazar 2007a: 5.)

Siinä missä kriittinen diskurssintutkimus tähtää tuottamaan kritiikkiä diskursseista sosiaalisessa kontekstissaan, feministisen CDS:n eetos tähtää myös patriarkaalisen hegemonian haastamiseen. Pyrkimyksiä voidaan luonnehtia emansipatorisiksi, sillä patriarkaalista hegemoniaa haastamalla on mahdollista purkaa myös epätasa-arvoa ylläpitäviä rakenteita. (Lazar 2014: 186, 193–196.) Koska hegemonia ei ole oletusarvoisesti pysyvä asiointila vaan se on jatkuvan kamppailun kohteena, sitä on mahdollista haastaa analysoimalla erilaisia diskurssien muutoksia ja murtumakohtia (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 88).

Diskurssien voidaan ajatella heijastavan yhteiskunnassa vallitsevia rakenteita ja ideologioita. Näitä rakenteita voidaan myös purkaa problematisoimalla luonnollistuneita diskursiivisia käytänteitä ja tuottamalla poikkeavia diskursseja. (Fairclough 1992: 97; Lazar 2007a: 11.) *Luonnollistumisella* tarkoitetaan prosessia, jossa ideologia ujuttautuu osaksi uskomusjärjestelmää sekä kulttuurisia käytänteitä ja alkaa vaikuttaa terveen järjen mukaiselta (Fairclough 1992: 67, 87; 2001: 78–79; 2010: 30–34). Diskursiiviset käytännöt puolestaan kertovat yhteiskunnassa vallitsevista ideologioista, esimerkiksi perinteisistä sukupuolirooleista (Fairclough 1992: 96–97). Omassa analyysissäni pyrin tarkastelemaan erilaisia diskursiivisia käytäntöjä, jotka heijastavat yhteiskunnassa vallitsevia eriarvoistavia rakenteita ja siten tekemään näkyväksi erilaisia kielenkäytön vallanpaikkoja feministisen CDS:n näkökulmasta.

Jaan feministisen CDS:n kanssa saman aatepohjan ja pidän feminististä näkökulmaa tutkielmani asetelman kannalta erityisen tärkeänä. Ilman tätä edellä mainittua fokusta tutkielmani aiheen yhteiskunnallinen merkitys jäisi ohueksi ja pikemminkin toteavaksi kuin ratkaisukeskeiseksi.

2.1.2 Kriittisyys osana analyysia ja tutkijan positio

Kriittinen diskurssintutkimus ja feministinen CDS molemmat lähestyvät kielenkäyttöä kriittisestä näkökulmasta. Kriitiikin ensisijaisena tarkoituksena on tehdä näkyväksi yhteiskunnallisia epäkohtia ja tarjota ratkaisuja niiden korjaamiseen. (Fairclough 1992: 9; Lazar 2014: 183–184.) Tässä suhteessa kriittisen diskurssintutkimuksen ja feministisen CDS:n voidaan ajatella myös tuottavan kriittistä diskurssia, sillä viitekehysten tavoitteena on kritisoida vallankäytön ilmentymistä kielessä. Koska kriittisen näkökulman asettelussa tutkijan on otettava kantaa siihen, mikä on hyvää ja mikä huonoa, on kritiikki itsessään myös normatiivista (Fairclough 2010: 7–9; Lazar 2014: 183). Olennaista tutkimuksen objektiivisuuden kannalta onkin, kuinka hyvin tutkija ottaa tämän normatiivisuuden huomioon omassa tarkastelussaan. Onnistunut kriittinen analyysi vaatii siis tutkijalta myös reflektointia ajattelua ja oman tutkijaposition vaikutusten tunnistamista.

Feministisessä CDS:ssä on tärkeää ymmärtää feministisen näkökulman ja sukupuolinäkökulman ero. Viitekehysten nimissä tuotettu kritiikki ylittää sukupuolirajat ja pyrkii ideaaliyhteiskuntaan, joka on vapaa rakenteellisesta syrjinnästä. Toisin sanoen naisen positio diskurssia tarkasteltaessa on perustavanlaatuisesti erilainen kuin feministin positio. Naisen positiossa diskurssia tarkasteltaisiin vain naiseuden tuottamisrajoissa, mutta feministinen positio

hyödyntää intersektionaalista lähestymistapaa havainnoida eriarvoisuutta luovia ja valtaa ylläpitäviä diskursseja. (Lazar 2007a: 6; 2014: 184–185.) Ilman sukupuoli- ja feminististä näkökulmaa sosiaalisia tilanteita olisi mahdotonta tarkastella luonnollisessa kontekstissaan, sillä sukupuoli vaikuttaa niin puheenaiheisiin, sanavalintoihin kuin siihen, kenen annetaan puhua ja missä tilanteessa (esim. Remlinger 2007).

Feministiseen CDS:ään liittyy myös olennaisesti itsereflektioiva näkökulma (Lazar 2014: 195). Vaikka tieteenteossa yleisesti pyritään objektiivisuuteen ja riippumattomaan totuuteen, on aina paikallaan myös tarkastella omia tulkintojaan ja niihin vaikuttaneita lähtökohtia kriittisesti. Intersektionaalisesti tarkasteltuna oma tutkijanpositioni on seuraava: olen korkeasti koulutettu, valtaväestöön kuuluva ja valtaväestön kieltä puhuva, valkoinen nainen, opiskelija ja kilpaurheilija. Tutkijapositioni vaikuttaa siis väistämättä se, että olen yhteiskunnassa varsin etuoikeutetussa asemassa. Tämän tutkielman pariin minut ajaneet motiivit ovat kuitenkin yhtä lailla iso osa sitä, mitä yhteiskunnassa edustan. Tiedostan myös kiinnittäväni aktiivisesti huomiota siihen, kuinka ja miten mediassa representoidaan urheilevia naisia. Koenkin, että nämä seikat ovat johtaneet siihen, että teen tätä tutkielmaa nyt. Koska olen esimerkiksi valkoisuuteni ja koulutukseni vuoksi naisten joukossa etuoikeutetumpi kuin moni muu, pyrin tekemään tutkielmani tietoisena omasta asemastani ja siitä, mistä kritiikkini tulee.

Tässä tutkielmassa feministinen CDS mahdollistaa sukupuoliroolien ja niihin liittyvien ideologioiden kritisoinnin feministisestä näkökulmasta. Itse näen feministisen CDS:n tärkeänä tieteellisenä viitekehyksenä, jonka avulla on mahdollista näyttää, että sosiaalinen toiminta ja kielenkäyttö kytkeytyvät sukupuolen lisäksi ihmisen muihin ominaisuuksiin, jotka hänen identiteettiinsä vaikuttavat. Tieteen tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa, parantaa elintasoja ja antaa yhteiskunnalle työkaluja näihin muutoksiin. Ilman yhteiskunnallista ja poliittista kritiikkiä tämä ei ylipäätään olisi mahdollista. Ilman feminististä CDS:ää saattaisimme jättää huomiotta ne diskurssit, joiden kritisointi auttaa purkamaan eriarvoistavia rakenteita.

2.2 Sukupuoli ja sukupuolittuneisuus

Feministisessä CDS:ssä yksi merkittävimmistä tarkasteltavista elementeistä on usein sukupuoli. Sukupuoli ymmärretään laajasti länsimaisissa kulttuureissa nykypäivänä kaksinapaiseksi eli binääriseksi systeemiksi, jossa henkilö useimmiten edustaa joko mies- tai naissukupuolta. Binäärinen jaottelu ei mahdollista muunlaisia sukupuolen edustumia vaikka todellisuudessa ihminen (kuten muutkin eläimet) voi olla biologisesti jotain muuta sukupuolta kuin mitä hän

sosiaalisesti edustaa. Tämä nainen–mies-sukupuolijaottelu on todistetusti yhteiskunnan luoma ja historian saatossa vaihdellut ihmisen luoma konstruktio (esim. Nissinen 1994; Huuska 2010).

Feministisessä CDS:ssä sukupuolta tarkastellaan sosiaalisena ilmiönä ja ideologiana. Sukupuoli vaikuttaa sosiaaliin tilanteisiin ja kielenkäyttöön ohjaamalla vallankäyttöä ja sosiaalisia suhteita sekä siten diskurssien rakentumista. (Lazar 2007a: 11.) Sukupuolta voidaan myös pitää itsessään diskurssina. Sukupuolidiskurssi on osa jatkumoa, joka ei ole yhtenäinen ja muuttumaton, vaan jatkuvan muutoksen alainen ”kokoelma sukupuoleen liittyviä merkityksiä” (Tainio 2001: 18). Yhteiskunnassa sukupuolten välinen epätasa-arvo näkyy esimerkiksi siinä, että rakenteet usein kohtelevat naissukupuolisia samoin kuin marginalisoituja vähemmistöjä. Moni ammatti on voimakkaasti sukupuolittunut, esimerkiksi vahvasti naisvaltainen hoiva-ala. Tasa-arvopolitiikasta Suomen työelämässä ovat kirjoittaneet mm. Kantola, Koskinen Sandberg ja Ylöstalo (toim. 2020) ja työelämän tasa-arvosta Korvajärvi (2010).

Sukupuolidiskursseissa on myös otettava huomioon patriarkaaliset yhteiskunnan ylläpitämä ja luoma maskuliininen hegemonia, jossa miessukupuoli on hallitsevassa asemassa suhteessa muihin sukupuoliin (Lazar 2007a: 7, 10; Lazar 2014: 186–187; Tainio 2001: 18). Tämä näkyy monien eri yhteiskunnan osa-alueiden kuten instituutioiden *androsentrisyytenä* eli mieskeskeisyytenä. Instituutioiden androsentrisyys näkyy esimerkiksi diskursiivisissa käytännöissä: siinä, kuka saa puheenvuoron, mistä puhutaan ja kuinka puhutaan (esim. Holmes 2007; Remlinger 2007). Urheilujournalismissa androsentrisyys näkyy esimerkiksi naisia käsittelevien urheilu-uutisten pienenä määränä.

Vaikka sukupuolidiskursseissa hallitseva vallankäyttäjät on siis miessukupuolinen, tämä ei tarkoita sitä, että nykyinen hegemonia olisi pysyvä tila. Lazarin (2007b: 140) mukaan hegemonia on voimissaan niin kauan kuin ideologiaa toistetaan erilaisten representaatioiden ja kansakäymisen kautta (ks. myös Tainio 2001: 18–19). Koska kielen ja maailman suhde on dialektinen (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 24), vakiintuneita sukupuolidiskursseja ja -stereotyyppioita kritisoimalla ja uudentamalla sukupuolidiskursseja tuottamalla on mahdollista myös heijastaa muutosta yhteiskuntaan.

Omassa tutkielmassani pyrin feministisen CDS:n tavoitteiden mukaisesti tuottamaan kriittistä analyysia feministisestä näkökulmasta. Tämä tarkoittaa hallitsevan sukupuolidiskurssin ja -ideologioiden huomioon ottamista analyysissa ja kritiikissä, sillä nämä heijastuvat kielenkäyttöön nimeämiseen ja kuvaamiseen käytetyissä sanavalinnoissa ja niistä rakentuvista merkityksistä.

2.3 Tutkielman keskeiset käsitteet

Tässä luvussa käsittelen niitä diskursiivisia käytänteitä ja kielellisiä ilmiöitä, joihin kiinnitän tutkielmassani tarkempaa huomiota ja joiden kautta analysoin aineistoesimerkkejä.

2.3.1 Nimeäminen, kuvaaminen ja kategoriat

Nimeämisellä tarkoitetaan niitä kielellisiä valintoja, joita kielenkäyttäjä käyttää nimetessään jonkin asian (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 99–100). Diskurssien tutkimisessa nimeäminen on yksi niistä käsitteistä, joilla kuvataan kielenkäytölle kaikkein ominaisinta tehtävää eli ympäröivän maailman kuvaamista ja jäsentämistä. Nimeäminen edellyttää kielenkäyttäjältä sanavalintoja. Sanavalintoihin vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi kielenkäyttäjän kulttuurinen tausta, yhteiskunnallinen, ajallinen ja tilanteinen konteksti. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 99–100; ks. myös Fairclough 1992: 76–77, 190–194.) Sanavalinnat kantavat mukanaan myös kaikkien edellisten käyttöyhteyksiensä merkityksiä (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 23, 95). Toinen kielenkäytölle ominainen tapa kielellistää maailmaa on *kuvaaminen*, joka tarkoittaa ympäröivän maailman ja todellisuuden ilmiöiden kuvailuun käytettyjä ilmauksia ja sanavalintoja, esimerkiksi adjektiiveja, adverbeja tai metaforia. Kuvailulla voidaan ilmaista omaa suhtautumista, rakentaa kuvaa ympäröivästä todellisuudesta ja sitä voidaan käyttää myös lukijan ohjailuun. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 100; ks. myös Fairclough 1992: 194–198.)

Tässä tutkielmassa kiinnitän erityistä huomiota siihen, kuinka nimeäminen ilmentää valankäyttöä diskursseissa. Nimeämiseen liittyy myös olennaisesti asioiden luokittelu eli *kategorisointi*⁵. Kategorioilla tarkoitetaan ihmisen ominaisuuksiin perustuvaa luokittelua, joka voi kohdistua sekä itseen että muihin ihmisiin. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 99–100.) Kategorioilla voidaan luokitella ihmisiä esimerkiksi urheilijoihin, punahiuksisiin tai työttömiin. Kategorioilla myös jäsennetään tietoa, ilmennetään ja tuotetaan sosiaalista sekä moraalista järjestystä. (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012a: 27–29; 2012b: 71–72.) Kielellisenä ilmiönä kategoriat perustuvat yhteisön kesken jaettuun tietovarantoon, joka ammentaa kulttuurisesta ymmärryksestä ja jaetusta moraalikäsitteestä (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012b: 46–47).

⁵ Kategorioiden analysointi edellyttää, että havainnollistan ilmiöitä kategoria-analyysistä poimituilla käsitteillä. Kategoria-analyysi voidaan nähdä yhtenä diskurssintutkimuksen osa-alueena, ja niillä onkin paljon yhteistä, kuten ajatus sosiaalisesta konstruktivismista. Kategorian käsitettä ihmisen toiminnassa käytetään varsinkin etnometodologisessa tutkimuksessa, jossa tarkastellaan ihmisten arkielämän toimintaa ja käytäntöjä. Tutkimuksen perustana on ajatus siitä, että ihmisen toiminta ei perustu ainoastaan ulkoapäin saneltuihin normeihin vaan toiminnan konteksti muokkaa sitä, kuinka ihminen sääntöjä soveltaa. (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012a: 21–23.)

2.3.2 Stereotypisoiva kategorisaatio

Tässä tutkielmassa tarkastelen aineistossa esiintyviä naiseuden stereotyyppioita, joten olen naiseksi muodostuu *stereotyypin* käsite. Stereotyypillä tarkoitetaan johonkin tiettyyn ihmisryhmään liitettyjä yleistäviä ja liioiteltuja piirteitä (Tainio 2001: 16), joiden avulla ihminen luokitellaan kuuluvaksi johonkin tiettyyn lokeroon esimerkiksi ulkonäön, sukupuolen tai etnisyyden perusteella. Nämä ominaisuudet ovat usein helposti tarjolla olevia ja pintapuolisia. Tällöin ihminen tulee määritellyksi tämän kategorian kautta, ja häneltä odotetaan kategorian stereotyyppisten ominaisuuksien mukaista usein normatiivista toimintaa. (Juhila 2012: 184–185.) Stereotyyppisiä ilmentäviä oletuksia ovat muun muassa ”miehet toimivat logiikan ja naiset tunteiden perusteella”, jossa stereotyyppinä toimivat miehet ja naiset sekä ”kaikki humanistit ovat köyhiä tai työttömiä”, jossa stereotyyppinä toimii humanistit.

Tässä tutkielmassa käytän rinnakkain käsitteitä *stereotyyppi* ja *stereotyyppinen kategoria*, joiden katson olevan tarpeeksi samanmerkityksisiä kuvaamaan samaa ilmiötä. *Stereotypisoiva kategorisaatio* puolestaan kuvaa kognitiivista prosessia, jonka ihminen tekee stereotypisoivaa kategoriaa muodostaessaan (Juhila 2012: 184). Ihminen tuottaa kategorioita ja stereotyyppisiä oman kulttuurinsa sisäisen tietovarannon perusteella. Stereotyypit eivät ole itsessään olemassa olevia faktoja vaan ihmisten keskinäisessä toiminnassa syntyvä tapa hahmottaa sosiaalista järjestystä. (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012b: 46–47; Juhila 2012: 185.) Stereotyyppien avulla sosiaalisia hierarkioita on helpompi hahmottaa ja ylläpitää, sillä ne ovat negatiivisia ja kohdistuvat usein vähemmistöihin tai yhteiskunnassa alisteisessa asemassa oleviin ihmisryhmiin. Stereotyyppisiä voidaankin siis pitää eräänlaisena vallankäyttönä, sillä ne myös ilmaisevat yhteiskunnassa vallitsevia ideologioita ja normeja. (Juhila 2012: 186–187.) Jos yhteisö hyväksyy stereotyypin sisältämät merkitykset, ne säilyvät osana yhteisön diskursseja ja samalla ylläpitävät stereotyypittelyn kohteista tuotettuja mahdollisesti kielteisiä ja yliyleistäviä representaatioita. Pitkän aikaa vakiintuneena olleet stereotyypit voivat myös luonnollistua osaksi kielenkäyttöä ja siten myös osaksi sitä, kuinka tiettyjen ihmisten odotetaan käyttäytyvän. (Tainio 2001: 17.)

Tässä tutkielmassa tarkastelen eriarvoisuutta ylläpitävää stereotyyppisen naisen kategoriaa. Stereotyyppiä on myös mahdollista murtaa tuomalla kielenkäyttötilanteen keskiöön piirteitä, jotka eivät sovi stereotyypittelyn asettamiin raameihin ja siten ylittävät stereotyypin ahtaat

rajat sille, mitä henkilö saa ja voi olla (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 88; vrt. Juhila 2012: 206–207).

Oman tutkielmani valossa on olennaista tarkastella stereotypisoivaa kategorisaatiota feministisen CDS:n näkökulmasta. Olennaista on, kuinka kategoria-analyysissä yhteiskunnalliset ilmiöt käsitetään. Kategoria-analyysi kytkeytyy vahvasti etnometodologiseen tutkimusperinteeseen, joka tarkastelee ihmisten keskinäistä toimintaa ja arkielämää. Etnometodologisen lähestymistavan mukaan esimerkiksi epätasa-arvon syyt ja muut yhteiskunnan rakenteiden ilmiöt toistuvat ihmisten välisessä arkisessa kanssakäymisessä ja ovat siten huomaamattomia. (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012a: 20, 36–37.) Näenkin tässä vahvan yhtymäkohdan oman tutkielmani kanssa, sillä journalistinen media on osa monen arkielämää. Koen tutkielmani kriittisen tarkastelun ankkuroituvan siihen, että kielenkäyttö sosiaalisena toimintana voi ylläpitää epätasa-arvoa hyvinkin arkisilta vaikuttavien diskurssien kautta. Nostamalla esiin epäyhdenvertaisuutta ylläpitäviä kielenkäytön konventioita arkisissa kielenkäyttökonteksteissa, kuten urheilu-uutisissa, on mahdollista saada uutta tietoa siitä, kuinka luonnollistunut jokin ideologia on.

Tutkielmani asetelman kannalta on erityisen mielenkiintoista tarkastella stereotyyppijä, sillä medialogiikan⁶ mukaan stereotyyppien hyödyntäminen on yksi eri medioiden noudattamista normeista ja käytännöistä (Isotalus 2017: 26–27). Koska media ilmentää institutionaalista valtaa, sillä on myös vastuu siitä, kuinka se käyttää valtaa tuottamissaan sisällöissä. Median sisällöissä käytetyt stereotyyppit toisintavat yhteisössä vallitsevia moraalikäsitteitä ja ideologioita kuten perinteisiä sukupuolirooleja sekä patriarkaalista hegemoniaa.

Havainnollistan analyysiluvuissa aineistostani löytyvän stereotyyppisen naisen kategoriaa hyödyntämällä edellisessä alaluvussa 2.3.1 esittelemiäni nimeämisen, kuvaamisen ja kategorian käsitteitä. Analysoin myös stereotyyppisen naisen rakentumista käsittelemällä aineistossa esiintyviä sukupuolispesifejä oletuksia. Tuotan analyysin lomassa kritiikkiä stereotyyppistä välittyvistä eriarvoistavista rakenteista.

2.3.3 Representaatio

Representaatiolla tarkoitetaan toistojen kautta syntyvää erilaisten merkitysten esitystä ja todellisuuden uudelleen esitystä. Todellisuuden uudelleen esityksellä tarkoitetaan esimerkiksi kielenkäytön kautta luotuja merkityksiä, jotka välittävät yksiulotteisia kuvia esimerkiksi

⁶ Medialogiikan mukaan muita medialle ominaisia käytäntöjä ovat esimerkiksi dramatisointi, vastakkainasettelu ja yksinkertaistaminen (Isotalus 2017: 26–27).

tapahtumasta, ilmiöstä tai henkilöstä (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 78–80). Koska kielenkäyttö on luonteeltaan dialektista, representaatiot eivät pelkästään heijasta ja uudelleenesityä todellisuutta, vaan ovat myös mukana luomassa sitä (mts. 79–81).

Vallitsevia yhteiskunnan rakenteita on siis teoriassa mahdollista muuttaa monipuolistaamalla yksioikoisia ja toistuvia representaatioita, jotka puolestaan muuttavat vallitsevia diskursseja ja siten yhteiskuntaa (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 78–80). Liian yksipuoliset ja stereotyyppioita hyödyntävät representaatiot ovat jäykkärajaisia ja ylläpitävät epätasa-arvoistavia rakenteita. Aineistossani tämä näkyy esimerkiksi ”kaikki naiset ovat tunteellisia” -oletuksena, joka rakentaa hyvin yleistävää sukupuolirepresentaatiota valtavan heterogeenisestä joukosta ihmisiä.⁷

Median merkitystä nyky-yhteiskunnassa ei voi sivuuttaa, varsinkin kun puhutaan representaatioista. Media ja verkkouutiset ympäröivät meitä koko ajan, ja me rakennamme todellisuuttamme kuluttamamme median kautta. Representaatioiden avulla voidaan luoda ja ylläpitää erilaisia normeja. Esimerkiksi jos jonkin brändin mainoksissa näkyy aina valkoisia keskiluokaisia naisia, voidaan samalla puhua mainoksen luomasta naiseuden kuvasta ja naiseuden ihanne-representaatiosta, joka edustuu mainoksessa. (Karkulehto ym. 2012.)

Representaatioiden intersektionaalisuutta voidaan havainnoida myös kielellisestä näkökulmasta, esimerkiksi nimeämisen kautta. Engelberg (2016) on esittänyt, että suomen kielen ihmisviitteisissä ilmauksissa näkyy samanlainen mieskeskeisyys kuin kielissä, joissa käytetään maskuliini- ja feminiinikategorioita. Miessukupuoli siis merkityksellistetään kielenkäytössä normaaliksi ja ihmisyyden prototyyppiksi, kun taas naissukupuoli on ihmisyyden kannalta epätyypillinen (mt.).

2.3.4 Presuppositio

Analyysissani käytän apuna käsitettä *presuppositio*, joka tarkoittaa tekstin sisäänrakennettua taustaoletusta. Kyseessä voi olla joko implisiittinen oletus esimerkiksi väitelauseen muodossa tai kontekstista ymmärrettävä asia. (Fairclough 1992: 101, 120–121.) Fairclough'n (mp.) mukaan presuppositioita voidaan pitää intertekstuaalisuuden keinona, jolloin oletuksella viitataan joko muuhun olemassa olevaan tekstiin tai tekstin ulkoiseen todellisuuteen kuten yleiseen

⁷ Sukupuolirepresentaatioista feministisen teorian näkökulmasta on Suomessa kirjoittanut mm. Paasonen (2010). Sukupuolentutkimuksen piirissä käytetäänkin termiä representaatioiden intersektionaalisuus, kuvaamaan ihmisen eri ominaisuuksien kuten ihonvärin ja sukupuolen liittyvien identiteettiesityksien risteämistä. Näiden yhtymäkohdat puolestaan heijastavat erilaisia valtasuhteita ja eriarvoisuutta. (Mt.)

mielipiteeseen tai oletukseen. Omassa aineistossani tämä näkyy muun muassa tietynlaisten sukupuolirooleihin liittyvien ideologioiden toisintamisena. Fairclough (mts. 22–23, 89) pitää presuppositioita antoisana tutkimuskohteena niiden välittämien ideologioiden takia. Presuppositioita tutkimalla on myös mahdollista valottaa ideologioiden luonnollistumisprosesseja (mp.).

Käytän analyysissäni presuppositioiden havainnollistamisen apuna *faktiiviverbin* ja *negaation* käsitteitä, sillä niiden katsotaan voivan laukaista presupposition. Faktiiviverbillä tai faktiivisilla verbeillä tarkoitetaan verbejä, joiden lauseentäydennyksenä oleva rakenne tulkitaan todeksi. Faktiiviverbejä ovat esimerkiksi *tietää*, *myöntää* ja *todeta*. (Fairclough 1992: 121–122; Kiparsky & Kiparsky 1971; VISK § 471 ja § 1561; ks. myös Lakoff 1971.) Negaatiolla puolestaan tarkoitetaan jonkin asian kieltämistä esimerkiksi kieltoverbin *ei* tai jonkin muun kiellon ilmaisukeinon kuten kielteisen adposition tai adverbien avulla (VISK § 1615). Negaatio on myös presupposition ohella intertekstuaalisuuden keino, sillä negaation käyttö viittaa siihen, että sama sanoma on olemassa myönteisenä jossakin toisessa kielenkäyttötilanteessa (Fairclough 1992: 121–122).

3 Aineisto ja menetelmä

Tässä luvussa esittelen tutkielmani aineiston ja soveltamani menetelmän. Tutkielman aineistona on vuodelta 2021 kerättyjä suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisia tekstejä, joita on yhteensä 192 kpl. Menetelmänä käytän pääasiallisesti kriittistä diskurssintutkimusta kuten Fairclough (2010) on sen määritellyt, mutta olen poiminut joitakin tärkeäksi kokemiani työkaluja myös kategoria-analyysistä ja korpusavusteisesta diskurssintutkimuksesta eli CADS:sta.

Seuraavassa kolmessa alaluvussa käsittelen aineistoani sekä sen keräämistä ja luotettavuutta. Tutkimusmenetelmää käsittelen luvussa 3.4 ja tutkimuseettisiä kysymyksiä luvussa 3.5.

3.1 Tutkimusaineisto

Tutkielmani aineisto koostuu 192:sta vuonna 2021 julkaistusta urheilujournalistisesta tekstistä, joista 96 kpl on verkkoartikkeleita (48 kpl Helsingin Sanomien ja 48 kpl YLEn) ja 96 kpl on digitoiduista printtilehdistä kerättyjä artikkeleita (24 kpl Iltalehdestä, 24 kpl Ilta-Sanomista, 24

kpl Ilkka-Pohjalaisesta ja 24 kpl Lapin Kansasta).⁸ Aineiston uutismediat voidaan jakaa karkeasti iltapäivälehtiin, laatumedioihin sekä maakuntalehtiin, kuten taulukosta 1 näkyy.

	Iltapäivälehti	Laatumedia	Maakuntalehti
Printtimedia	Iltalehti, Iltasanomat	-	Lapin Kansa, Ilkka-Pohjalainen
Verkkoartikkelit	-	Helsingin Sanomat, YLE	-

Taulukko 1. *Mediakenttä.*

Aineiston artikkelien sanamäärä vaihtelee välillä 58–1988 sanaa, ja artikkeleissa on keskimäärin 372 sanaa. Yhteensä aineiston koko on 71 723 sanaa. Aineisto on kerätty vuoden 2023 aikana.

Olen valinnut aineiston uutismediat suuren valtakunnallisen levikin ja lukijakunnan maantieteellisen hajaantuneisuuden perusteella. Valinnoissa on otettu myös huomioon, mikä taho omistaa kyseisen median. Vaikka Suomi onkin kärkimaita esimerkiksi lehdistönvapausindeksillä mitattuna⁹, olen halunnut huomioida medioiden omistussuhteiden mahdollisen vaikutuksen aineistoni valinnassa ja pyrkinyt heterogeenisyyteen. Tämän vuoksi tutkielmani aineistossa on mukana valtion omistaman Yleisradion verkkouutiset sekä eriomisteisia kaupallisia medioita. (ks. myös Mäntynen & Virtanen 2020.)

Verrattuna pääosastolla julkaistaviin journalistisiin genreihin, urheiluosaston jutuissa on luonnollisesti vahva urheilupainotus ja siten myös erilainen näkökulma käsiteltäviin aiheisiin. Tutkielman aineistona on urheilu-uutisia, urheiluartikkeleita sekä urheiluosastolla julkaistuja reportaaseja ja haastatteluja. Uutinen on journalistinen genre, jonka voidaan määritellä kertovan uutta ja merkittävää tietoa, jostain yleisesti kiinnostavasta ja ajankohtaisesta aiheesta (Kuutti 2006: 242). Urheiluosaston uutiset käsittelevät muun muassa otteluiden lopputuloksia, loukkaantumisia tai pelaajasopimuksia. Artikkelit puolestaan on pohtiva ja jostain tietystä näkökulmasta kirjoitettu journalistinen teksti (mts. 13) ja urheiluosaston jutuissa tämä voi käsitellä melko laajasti eri asioita, kuten yksittäistä urheilijaa ja hänen kisasuoritustaan,

⁸ Käytän näistä aineistotunnuksissa lyhenteitä seuraavasti: Helsingin Sanomat = HS, Iltalehti = IL, Iltasanomat = IS ja Lapin Kansa = LK.

⁹ Lehdistönvapausindeksi on kansainvälisesti tunnettu mittari, joka kertoo tilannekuvan lehdistönvapaudesta ja listaa maat sananvapauden toteutumisen mukaan. Indeksinkin julkaisee vuosittain kansainvälisesti tunnettu Toimitajat ilman rajoja -järjestö (*Reporters sans frontières*, RSF). (Toimitajat ilman rajoja 12.3.2024.)

urheilujoukkuetta tai -lajia, lajiliittoa tai valmennushenkilöä. Urheiluosaston haastattelut ovat usein asia- tai henkilöhaastatteluita: asiahaastatteluissa ihmisiä haastatellaan nimenomaan alansa asiantuntijoina, kun taas henkilöhaastatteluissa haetaan inhimillisempää ja mielipiteitä sisältävää näkökulmaa (mts. 48, 53–54). Reportaaseilla puolestaan tarkoitetaan journalistista genreä, jossa toimittaja kuvaa todellisuutta omien kokemustensa perusteella sekä laajasti eri lähteitä yhdistelemällä (mts. 186). Urheiluosastolla reportaasit näkyvät esimerkiksi kuvauksina olympialaisista.

Valitsin aineistokseni urheilujournalistiset tekstit siksi, että kyseessä on ”luonnollinen aineisto” eli aineisto, joka on syntynyt ilman tutkijan vaikutusta (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012b: 84–85). Vaikka olen itse koostanut aineiston, en ole päässyt vaikuttamaan artikkeleita kirjoittaneiden toimittajien sanavalintoihin, joita tässä tutkielmassa muun muassa tarkastelen. Koska stereotyypittelyä tukevan sanaston tarkastelussa kategorisointi on olennaista, oletan, että naissukupuolisia urheilijoita käsittelevästä aineistosta löytyy myös naissukupuoleen liittyvää nimeämistä ja kategorisointia.

3.2 Aineiston rajaus ja kerääminen

Koska uutismediat joutuvat kilpailemaan lukijoidensa huomiosta sosiaalisen median sisältöjen kanssa, on uutisvirta hyvin nopeatempoista ja tämän vuoksi sen sisällöt myös vanhenevat nopeasti. Jotta aineistoni olisi mahdollisimman ajankohtainen, olen valinnut aineistoksi tuoreimpia mahdollisia printtilehtiä, jotka Kansallisarkiston digitaalisista arkistoista oli mahdollista saada. Tutkielman tekoaikana tuorein saatavilla oleva digitoitu aineisto oli vuodelta 2021. Jotta aineisto olisi mahdollisimman vertailukelpoista, keräsin verkkoartikkelit samalta ajanjaksolta.

Aineisto	Kokonaislevikki	Tavoittavuus päivässä	Omistus	Kappalemäärä aineistossa
YLE	-	79 % suomalaisista (2019)	Suomen valtio	48
Helsingin Sanomat	339 437 (2019)	-	Sanoma Media Finland Oy	48
Ilta-Sanomat	324 000 (2021)	-	Sanoma Media Finland Oy	24

Iltalehti	219 000 (2023)	-	Alma Media Oyj	24
Ilkka-Pohjalainen	50 184 (2020)	-	Ilkka Oyj	24
Lapin Kansa	36 616 (2018)	-	Kaleva Oy	24
Yhteensä				192

Taulukko 2. Aineiston koostumus.

Taulukossa 2 on esitetty verkosta saatavilla olevista lähteistä arvio median kokonaislevikistä. Virallisia levikintarkastuksia tekee Media Audit Finland (12.3.2024), josta Helsingin Sanomien, Ilkka-Pohjalaisen ja Lapin Kansan kokonaislevikit ovat peräisin. Ilta-Sanomien ja Iltalehden levikkejä ei ole tarkistettu verkosta saatavilla olevien levikintarkastuksien mukaan, joten niissä olen käyttänyt medioiden omilta sivuilta saatavilla olevia tietoja¹⁰.

Aineiston rajaukseen on vaikuttanut myös, kuinka artikkeleita on ollut saatavilla aineiston keruun aikana. Koska printtilehtien näköisversioista uutisten manuaalinen kerääminen on työlästä, keräsin mahdollisimman paljon aineistoa verkosta. YLE:llä ei ole printtimediaa, joten verkkouutisten kerääminen oli ainoa vaihtoehto. Helsingin Sanomien sivuilla alle kaksi vuotta vanhat artikkelit ovat luettavissa ilman aktiivista tilausta. Sivuilla oli myös aineiston keräämisen aikaan toimiva hakukone, jolla pystyi rajaamaan artikkeleita aiheen ja julkaisuajan perusteella. Iltalehdellä ei ainakaan kesällä 2023 ollut käytössään vastaavaa hakumahdollisuutta tai arkistoa, jossa tuloksia olisi voinut suodattaa. Tämän takia keräsin iltapäivälehtiä aineistossani edustavien Iltalehden ja Ilta-Sanomien osuudet Kansallisarkiston digitaalisista arkistoista, joista on mahdollista ladata näköisversioita printtilehdistä. Maakuntalehtiä aineistossani edustavien Ilkka-Pohjalaisen ja Lapin Kansan sivuilla verkkouutisia ei ole mahdollista lukea ilman aktiivista tilausta. Tämän vuoksi keräsin myös maakuntalehtiaineiston myös Kansallisarkiston digitaalisista arkistoista.

Verkkoartikkelit olen valinnut sillä perusteella, että hakukoneen antama hakutulos (yleensä otsikko ja osa ingressistä) ovat vihjanneet artikkelin käsittelevän naisurheilijaa. En ole rajannut aineistostani pois urheilumaailmassa muutoin vaikuttavia naisia kuten valmentajia tai lajiliiton edustajia.

¹⁰ Ilta-Sanomien tiedot ovat peräisin Sanoma B2B:stä (12.3.2024) ja Iltalehden Alma Medialta (12.3.2024).

Lisäksi olen rajannut aineistoani seuraavasti: olen jättänyt pois kaikkein lyhyimmät artikkelit ja pelkästään urheilutuloksia lukuina käsitelleet artikkelit. Koska sukupuolinäkökulma on tutkielmani kannalta myös olennainen, olen rajannut pois artikkelit, joissa naiset mainittiin todella lyhyesti tai yhdessä lauseessa. Tämä rajaus on tärkeä siksi, että tutkielman teoreettinen lähtökohta rajoittaa aineistoa. Koska keskityn tarkastelemaan aineistossani esiintyvää kielenkäyttöä ja sen sosiaalista kontekstia, sitä on olennaisesti myös oltava aineistossa.

Artikkelit on kerätty kahdella eri tavalla: verkkoartikkelit on kerätty hyödyntämällä uutisvustojen hakukonetta ja printtiartikkelit Kansallisarkiston digitaalisista arkistoista. YLEn ja Helsingin Sanomien verkkosivuilla verkkoartikkeleita on mahdollista hakea hakusanalla ja hakutuloksia voi rajata osaston ja julkaisuajan mukaan. Näissä tapauksissa olenkin käyttänyt hakusanaa *urheilu* ja olen rajannut haun koskemaan urheiluosastolla julkaistuja artikkeleita. Julkaisuajan rajauksen avulla olen käynyt läpi vuoden 2021 jokaisen kuukauden ensimmäisen seitsemän päivän ajalta ensimmäiset hakutulokset. Tallensin pdf-muodossa jokaiselta kuukaudelta ensimmäiset neljä hakutuloksissa esiintynyttä naispuolisesta urheilijasta, valmennus- tai toimihenkilöstä kertovaa artikkelia. Jos kuukauden ensimmäisellä viikolla ei ollut tarpeeksi naisurheilijoista kertovia artikkeleita, laajensin hakua näyttämään myös seuraavan viikon artikkelit. Toistin tätä prosessia, kunnes aineistossani oli 48 artikkelia kummastakin verkkomediasta.

Olen kerännyt printtiartikkelit Kansallisarkiston digilehtikokoelmasta lataamalla vuoden 2021 jokaisen kuukauden ensimmäisen ja viimeisen lehden. Olen selannut nämä lehdet läpi ja tallentanut sopivat artikkelit siirtämällä tekstiä tyhjiin pdf-tiedostoon. Jos lehdistä ei löytynyt naisurheilijoita käsitteleviä artikkeleita, olen etsinyt tilalle toisen numeron samalta vuodelta ja mahdollisuuksien mukaan samalta kuukaudelta. Toistin samaa prosessia, kunnes jokaisesta printtimediasta oli kerätty 24 naissukupuolta koskevaa urheiluartikkelia.

3.3 Aineiston kattavuus ja luotettavuus

Aineiston keruuvaiheessa panin merkille, kuinka vähän naisurheilijoista kertovia uutisartikkeleita oli verrattuna miesurheilijoista kertoviin uutisartikkeleihin. Tätä voi pitää esimerkkinä urheilumaailman maskuliinisesta hegemoniasta, joka heijastuu urheilujournalismiin. Havaintojeni mukaan naissukupuoli oli kuitenkin vahvemmin edustettuna esimerkiksi Tokion olympialaisia käsittelevissä teksteissä sekä hiihtokisojen yhteydessä. Luonnollisesti uutisten ajallinen konteksti on vaikuttanut siihen, millaisia tekstejä julkaistaan.

Kaikissa aineistoon valituista uutismedioista ei ollut yhtä säännöllisesti naisurheilijoista kertovia uutisartikkeleita. Esimerkiksi Iltalehti ja Ilta-Sanomat saattoivat raportoida yksittäisistä hiihtokisoista todella paljon, jolloin yhdessä lehdessä saattoi olla useampi naisurheilijoita käsittelevä artikkeli. Silti monesta muusta numerosta aineistoon sopivia artikkeleita ei löytynyt lainkaan. Korvaavia lehtinumeroita piti etsiä nimenomaan iltapäivälehdiksi profiloituvien julkaisujen kohdalla.

Aineistoon kerätyt Helsingin Sanomien artikkelit ovat siirtyneet maksumuurin taakse tutkielman teon aikana, sillä Helsingin Sanomien verkkosivuilla ei ole mahdollista lukea yli 2 vuotta vanhoja artikkeleita ilman aktiivista tilausta. Olen kuitenkin kerännyt artikkelit itselleni ennen tätä ja tallentanut ne pdf-muodossa.

Laajalla aineistolla ja keruumenetelmällä olen pyrkinyt saavuttamaan aineiston *kyllään-tymisen*. Tätä käsitettä käytetään kuvaamaan aineiston riittävyttä ja sillä tarkoitetaan sitä pistettä aineiston keräämisessä, kun mitään uutta ei käy enää ilmi. Tästä käytetään myös termiä *saturaatiopiste*. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 236–237.) Aineistoni selkeä vahvuus on sen laajuus, jonka ansiosta analyysissäni olen voinut tuoda esille monipuolisesti havaintojani tukevia esimerkkejä ja pohtia yleistettävyyttä medialogiikan kuvaamien käytänteiden mukaisesti. Aineistoni ei kuitenkaan ole niin laaja ja homogeeninen, että havaittuja piirteitä voisi yleistää systemaattisesti kattamaan koko tekstilajia tai journalistisia käytäntöjä.

3.4 Tutkimusmenetelmä

Tässä luvussa esittelen tarkemmin tutkimusmenetelmäni. Tutkielmani tarkoituksena on tuottaa aineistosta laadullista analyysia feministisen CDS:n traditiota mukailleen. Tutkielmassani halusin hyödyntää mahdollisimman laajaa aineistoa, vaikka tämä ei varsinaisesti ole tutkielmani edustamalle viitekehykselle tyypillistä. Menetelmässäni olenkin hyödyntänyt joitakin korpusavusteisen diskurssintutkimuksen (*corpus-assisted discourse studies*, lyhenne CADS) työkaluja, jotta näin suuren aineiston käsittely olisi mahdollista.

Korpusavusteinen diskurssintutkimus on yhdistelmä perinteistä laadullista diskurssintutkimusta, kvantitatiivista analyysia ja tilastotiedettä.¹¹ CADS:n hyviin puoliin lukeutuukin mahdollisuus käyttää huomattavasti perinteistä diskurssintutkimusta laajempia tekstiaineistoja,

¹¹ Suomessa CADS on vielä melko tuntematon metodi, vaikka sillä on paljon potentiaalia ja erilaisia sovellusmahdollisuuksia myös suomen kielen tieteenalalla. Suomessa CADS-menetelmää ovat käyttäneet tutkimuksissaan muun muassa Jantunen, Ainiala, Jokela ja Tarvainen (2022) sekä pro gradu -tutkielmissaan Hakkala (2021) ja Niiranen (2022).

jolloin tulosten yleistettävyyden on myös parempi. Tällä metodilla on myös mahdollista nostaa aineistosta esiin sellaisia merkityksiä tuottavia tilastollisia tendenssejä, joihin perinteinen diskurssintutkimus ei kykene. (Jantunen 2018: 21–25; Partington, Duguid & Taylor 2013.)

Aineistoni käsittelyssä olen hyödyntänyt CADs:sta omaksumaani työkalua nimittäin kvantitatiiviseen tutkimukseen tarkoitettua selainpohjaista Sketch Engine -tekstianalyysiohjelmistoa. Aineiston keräämisen jälkeen olen lukenut aineiston läpi ja kirjannut ylös erilaisia sanoja, joiden olen ajatellut mahdollisesti viestivän erilaisista naiseuteen liittyvistä sukupuolisteoreotyyppioista. Tämän jälkeen olen syöttänyt aineiston ohjelmistoon ja luonut siitä korpuksen.

Sketch Enginen muodostaman sanalistan perusteella olen etsinyt korpukselta stereotyyppien käyttöön viittaavia esiintymiä. Listalla oli äitiyteen, perheeseen, parisuhteeseen sekä tunteisiin liittyviä sanoja. Ohjelmiston erilaisten tilastotyökalujen avulla ryhdyin tutkimaan, missä korpuksen artikkeleista sanalistani lemmat korostuivat parhaiten. *Lemmalla* tarkoitetaan hakusanan perusmuotoa, kun haun kohteena ovat kaikki leksemin taivutusmuodot (TT s.v. *lemma*). Taulukko 1 vastaa ohjelmaan syöttämiäni lemmoja, ja niiden esiintyvyydet on ilmoitettu 3 merkitsevän numeron tarkkuudella.

Lemma	Esiintymiskerrat	Esiintyvyys
Äiti	22	0,0307 %
Äitiys	3	0,00418 %
Lapsi	17	0,0237 %
Perhe	20	0,0279 %
Koti	18	0,0251 %
Suru	2	0,00279 %
Ilo	4	0,00558 %
Tunne	17	0,0237 %
Tuntua	71	0,0990 %
Itkeä	9	0,0125 %
Iloita	6	0,00836 %

Taulukko 3. *Hakusanoina toimineet lemmat.*

Taulukossa 3 listattujen lemموjen esiintyvyyden perusteella olen käynyt aineistoa läpi ja syventynyt tarkemmin siihen, kuinka aineistossa rakennetaan stereotyyppisiä kategorioita. Kiinnitin huomiota erityisesti niihin artikkeleihin, joissa taulukon 3 lemموja esiintyi eniten.

CADS:lla on varsin pieni rooli työssäni, mutta sen ansiosta minun on ollut mahdollista kerätä tutkielmaani varten isompi aineisto, kuin perinteisessä diskurssintutkimuksessa olisi inhimillisesti työstettävissä ja tarkoituksenmukaista. CADS:n avulla minun on ollut mahdollista hahmottaa paremmin aineistoni laajoja tendenssejä, kuten lemموjen esiintyvyyksiä (ks. esim. Jantunen 2018: 24). Tämä puolestaan on ohjannut analyysini muodostumista ja mahdollistanut näin suuren aineiston tarkastelun feministisen CDS:n viitekehyksessä. CADS:n avulla olen voinut poimia laajasta aineistosta ne ilmiöt, jotka ovat tutkielmani asetelman kannalta olennaisia.

Tutkimusmenetelmälläni on selkeitä hyviä ja huonoja puolia. Yksi suurimmista rajoitteista on Sketch Engine, sillä se ei tunnista kaikkia suomen kielen sanoja. Tämä loi tiettyjä rajoituksia lemma-hakujen kanssa, ja välillä jouduinkin turvautumaan perinteiseen sanahakuun pdf-lukuohjelmassa. Koen kuitenkin ohjelmiston olleen tähän tarkoitukseen varsin sopiva, sillä kävin aineistoa läpi myös ennen ohjelmiston käyttöä. Toki mahdollisuutena on, että ohjelmisto ei ole toiminut luotettavasti tai että se ei ole esittänyt jotain hakutulosta aineistossa kirjoitusvirheen vuoksi. Vaikka näin olisikin käynyt, en koe, että se olisi merkittävästi vaikuttanut tutkielmani analyysiin ja löydöksiin.

3.5 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimuksessani suurimmaksi eettiseksi ongelmaksi nousee sukupuolen käsite. Oleellisin kysymys lieneekin, ketkä ovat naisia. Kuten aiemmin tuli ilmi, binäärinen sukupuoli- jaottelu on todistetusti yhteiskunnan luoma (ks. luku 2.2). Koska uusia sukupuolen moninaisuutta kuvaavia termejä tulee tämän tutkielman kirjoitushetkellä jatkuvasti, on vaikea löytää käyttämilleni termeille vakiintunutta määritelmää. Siksi tukeudunkin suomalaisen ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestö Seta ry:n¹² tuottamaan kuvauksiin cis-sukupuolisuudesta ja transihmisestä. Kun henkilön sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu ovat samassa linjassa henkilölle syntymässä määritellyn sukupuolen, ja siihen liittyvien yhteiskunnallisten normien kanssa, käytetään hänestä käsitettä *cis*. *Cis*-etuliite tulee latinan ’tällä puolella’ tai ’samalla puolella’ tarkoittavasta sanasta. *Cis*-sanana vastakohtana toimii sana *trans*, joka tarkoittaa ’toisella puolella olevaa’. Transihmisellä puolestaan tarkoitetaan henkilöä, jonka sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu

¹² Seta ry on opetusministeriön ja kuntien tukema ihmisoikeusjärjestö, joka kertoo tavoitteikseen ihmisoikeuksien, hyvinvoinnin ja yhteiskunnallisen yhdenvertaisuuden toteutumisen Suomessa. Järjestö keskittyy toiminnassaan tarjoamaan ajantasaista tietoa ”sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta sateenkaari-ihmisiä työssään kohtaaville ammattilaisille ja eri alojen opiskelijoille”. (Seta ry 12.3.2024.)

eroaa niistä normeista, jotka liittyvät hänelle syntymähetkellä määritettyyn sukupuoleen. (Seta ry 12.3.2024.)

Jotta voin tutkielmassani ottaa huomioon naissukupuolen moniulotteisuuden, haluan tuoda esille mahdollisuuden siitä, että olen olettanut jonkun sukupuolen väärin. En ole aineistoni rajauksessa tehnyt eroa cis- ja transnaisten välille tai valinnut aineistooni nimenomaan cisnaisia. Aineistoa kerätessäni olen kiinnittänyt huomiota naistyypillisiin nimiin tai mainintaan esimerkiksi naisten kilpasarjoista ja koostanut aineiston näiden havaintojen perusteella. Tutkijana joudun myös itse luokittelemaan ja tuottamaan kategoria-analyysin mukaisia kategorioita. Kaikki tämä on tutkielman sujumuuden ja selkeyden kannalta olennaista. Tämä luo ongelmia, sillä olen saattanut näin tehdessäni sukupuolittaa henkilön väärin. Haluankin tuoda esille ymmärrykseni siitä, että sukupuoli-identiteetti on moninainen, ja minulle naiseksi representoituva voi kokea olevansa jotain muuta kuin nainen.

Käsittelen tutkielmassani myös urheilujournalismissa esiintyvää stereotypisoivaa kategorisaatiota. Tutkielmani tarkoituksena ei ole mitätöidä stereotypisoivia kategorioita, vaan analysoida kriittiselle diskurssintutkimukselle ominaisesti, kuinka kategorioita muodostetaan kielenkäytössä sekä esittää kritiikkiä feministisen CDS:n näkökulmasta. En käsittele tutkielmassani uutisia kirjoittaneita toimittajia henkilöinä tai kritisoi heidän ammattitaitoaan, vaan tarkoituksenani on tuottaa uutta tietoa siitä, millaisia naiseuden stereotyyppisiä urheilumaailmaa koskevassa uutisoinnissa esiintyy, ja kuinka ne kytkeytyvät kyseisen uutisosaston laajempiin diskursseihin. Diskursiivisten ilmiöiden käsittely edellyttää myös kielenkäytön analysointia sen sosiaalisessa kontekstissa (Fairclough 1992; Pietikäinen & Mäntynen 2019), jolloin joudun myös analysoimaan esimerkiksi toimittajan tekemiä sanavalintoja.

4 Stereotyyppinen nainen

Tämä luku ja seuraava luku ovat tutkielmani varsinaisia analyysilukuja. Analyysilukujen tavoitteena on vastata tutkimuskysymyksiini: (1) Millä tavalla stereotyyppisen naisen kategoria suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa teksteissä rakentuu? (2) Millaisten diskursiivisten rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria osallistuu suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa teksteissä?

Tässä luvussa esittelen ja analysoin aineistosta löytyvää naiseuteen liittyvää sukupuolistereotyyppittelyä. Analyysi etenee siten, että ensin taustoitan lyhyesti, kuinka naiseuteen liittyvä stereotypisointi aineistossa rakentuu. Esitän havaintojeni tueksi esimerkkejä aineistosta.

Käyn läpi esimerkeissä naiseutta stereotypisoivaa kategorialla rakentavia kielenaineiksia ja analysoin esimerkkejä laadullisesti. Luvussa 5 esittelen, millaisten diskurssien rakentumiseen aineistossa naiseuteen liittyvät stereotypisoivat kategoriat osallistuvat.

Analyysiluvuissa esittelen havaitsemani ilmiöt aineistoesimerkkien kautta. Esimerkit ovat alkuperäisessä kieliasussaan, joskin olen luettavuuden takia lyhentänyt osaa niistä. Tällöin esimerkissä on peräkkäin kaksi ajatusviivaa. Olen myös numeroinut jokaisen esimerkin ja lisännyt aineistotunnisteen esimerkin alapuolelle (ks. liitteet). Keskityn analyysissäni niihin kielenaineiksiin ja ilmiöihin, jotka parhaiten avaavat käsillä olevaa aihetta. Analyysini kannalta mielenkiintoiset kielenaineikset on esimerkeissä ja leipätekstissä kursivoitu.

Aineistossani esiintyy naiseuden stereotyyppioita, jotka hyödyntävät naiseuden stereotyyppioille oletettuja ominaisuuksia ja käytöstä. Nämä oletukset liittyvät kolmeen eri elämän osaluueeseen, joiden mukaan olen myös seuraavat alaluvut ja niiden esimerkit jäsentänyt: äitiys, perhe ja koti sekä tunteet. Aineistoni teksteissä nämä oletukset ilmenivät ristiin ja osa hyödynsi kerronnassaan useampaa eri oletusta. Tämän vuoksi käytän samoista artikkeleista peräisin olevia esimerkkejä eri oletuksia kuvaavissa luvuissa.

4.1 Äitiys

Seuraavaksi esittelen aineistosta löytyvää stereotyyppisen naisen kategorialla, joka rakentuu äitiyden oletuksesta. Äitiyden oletuksella tarkoitan stereotypisoitua naista, jonka kategorialajäsenyys luo oletuksen siitä, että ”kaikki naiset haluavat olla äitejä”. Äitiyteen liittyvät oletukset tuovat mukanaan myös oletuksia stereotyyppisen naisen kategorialle sopivasta vanhemmuudesta. Perinteisesti äitiyteen liitetään arvoja, kuten omistautuneisuus ja uhrautuvuus. Stereotyyppiseen naiseen kohdistuva oletus äitiydestä pohjautuu perinteisiin ja konservatiivisiin sukupuolirooleihin, ja siihen perustuvat naisrepresentaatiot myös ylläpitävät sukupuolinormeja vanhemmuudesta ja naisen roolista yhteiskunnassa. Tämän stereotyyppittelyn mukainen ideaali nainen omistautuu täydellisesti vanhemmuudelle sekä lapsilleen ja äitiys on hänen suurin haaveensa.

Koska kilpaurheilu vaatii paljon aikaa, suunnittelua ja omistautuneisuutta – eli samoja asioita kuin vanhemmuus – on sekä kilpaurheilun että vanhemmuuden yhdistelmä tulkittavissa ristiriitaiseksi stereotyyppisen naisen kannalta. Koska stereotyyppin käsitteeseen kuuluu olennaisesti jyrkkä ja mustavalkoinen luokittelu, uhrautuvan äitiyden stereotyyppi sallii huonosti samanaikaisen kilpaurheilijan ja äidin roolin.

Aineiston artikkeleista kahdessa vanhemmuus ja äitiys ovat selkeässä ja urheiluun verrattavassa roolissa, sillä urheilija nimitetään jo otsikkotasolla äidiksi. Esittelen ensin esimerkin, jossa stereotyyppisen naisen kategoriaa vahvistetaan oletuksilla äitiydestä. Näiden esimerkkien jälkeen seuraa vastaesimerkki erilaisesta tavasta representoida naiseutta ja äitinä olemista. Seuraavat kaksi esimerkkiä havainnollistavat yhdessä artikkelissa esiintyvää ”kaikki naiset haluvat olla äitejä”-oletusta.

- 1) *Suunnistajaäidin* askel nousee rivakasti
- 2) Maajoukkuesuunnistaja haluaa silti näyttää esimerkkiä, että urheilu kansainvälisellä huipputasolla *on mahdollista myös äideille*.
LK

Esimerkki 1 on artikkelin otsikko. Siinä äitiys ja urheilulaji on yhdistetty samaan nimitykseen, ja urheilijaan viitataan ”suunnistajaäitinä”, joka on määrittelysyhdyssana. Tällöin määriteosana toimii *suunnistaja* ja edusosana *äiti*. VISK:n (§ 404) mukaan määrittelysyhdyssanassa edusosa on semanttisesti hallitseva, ja sitä täsmentää määriteosa. Hallitsevampi rooli on siis edusosalla *äiti*, jota *suunnistaja*-määriteosa semanttisesti täsmentää (VISK § 403).

Esimerkissä 2 artikkelin urheilijaan viitataan *maajoukkuesuunnistajana*, jonka voidaan ajatella toimivan urheilukontekstissa tietynlaisena auktoriteettina. Tämä johtuu siitä, että maajoukkuepaikka on usein lajiliiton edustajien myöntämä tunnustus urheilijalle siitä, että tämä on tarpeeksi hyvä kilpailemaan kansainvälisellä tasolla. Voidaan ajatella, että nimeämällä urheilija *maajoukkuesuunnistajaksi* pyritään vakuuttamaan lukija auktoriteetin avulla. Verbiketju *haluaa näyttää* sisältää faktiiviverbin *näyttää*, mikä laukaisee presupposition sivulauseessa (Kiparsky & Kiparsky 1971). Ilmaus siis sisältää taustaoletuksen siitä, että urheilu kansainvälisellä huipputasolla ei välttämättä ole äideille mahdollista.

Esimerkin 2 sivulauseessa käytetään modaalista adjektiivia *mahdollista*, joka ilmaisee tässä yhteydessä dynaamista modaalisuutta (VISK § 1554, § 1588 ja §1589). Esimerkin ilmauksessa pyritään siis vakuuttamaan lukija siitä, että äitiyden ja kansainvälisen huippu-urheilun yhdistäminen on fyysisesti mahdollista. Esimerkin 2 lopussa (*on mahdollista myös äideille*) toimintaa kuitenkin viedään äitiys edellä, mikä käy ilmi inklusiivisen fokuspartikkelin *myös* käytöstä. Fokuspartikkeli nostaa *äidit* esille ja inklusiivisesta luonteestaan johtuen *myös*-partikkeli ilmaisee, että huippu-urheilun mahdollisuus koskee muitakin kuin äitejä. (VISK § 1097, § 839.) Ilmauksessa pyritään siis purkamaan presuppositiona olevaa oletusta siitä, että huippu-

urheilu ja äitiys eivät olisi yhdistettävissä. Sama presuppositio näkyy myös seuraavassa esimerkissä:

- 3) – *On tärkeä viesti naisille ja tytöille, että meitä huippu-urheilevia äitejä näkyy tuolla. Se, että saa lapsen... Sen ei tarvitse olla este urheilulle kansainvälisellä tasolla*, Haajanen painottaa.
LK

Esimerkki 3 alkaa nollapersoonalla ilmauksessa *On tärkeä viesti*, jossa näkyy arvottamisen käyttö tehokeinona adjektiivissa *tärkeä*. Tämän arvottamisen voidaan ajatella kertovan siitä, että viesti koetaan tärkeäksi, ja lasten saamisen tunnistetaan olevan este monelle huippu-urheilun pariin haluavalle. Seuraavaksi toimittaja kuvaa Haajasen osoittavan viestinsä *naisille ja tytöille*, mikä kertoo viestin oletetusta kohderyhmästä. Ilmauksessa *meitä huippu-urheilevia äitejä* rakennetaan sisäryhmää *meitä*-pronominilla (ks. Pälli 2003). Artikkelin kirjoittajan mukaan Haajanen siis kokee kuuluvansa ryhmään *huippu-urheilevat äidit*. Tällä luodaan viestiä oikeuttavaa ja lukijaa vakuuttelevaa auktoriteettia samalla tavoin kuin esimerkissä 2, sillä *huippu-urheilevat äidit* -ryhmän jäsenenä Haajasella voidaan ajatella olevan auktoriteetti-asema. Suuntaa merkitsevän pronominin *tuolla* (VISK § 396) voidaan ajatella tarkoittavan määrittelemätöntä tilannetta, jossa katsoja voi hänet sekä muut huippu-urheilevat äidit havaita. Urheilukontekstissa tämä voi tarkoittaa kilpailuja, harjoitusleirejä, sosiaalista mediaa tai journalistista mediaa.

Seuraavassa lauseessa (*Se, että saa lapsen... Sen ei tarvitse olla este urheilulle kansainvälisellä tasolla*) lapsen saamista kuvataan esteenä kansainvälisen urheilun tiellä. Esimerkissä käytetään myös nesessiivirakennetta *ei tarvitse olla*, jolla kuvataan asian välttämättömyyden astetta (VISK § 1565). Tässä lauseessa presupposition laukaisee negaatio ilmauksessa *sen ei tarvitse olla este* (ks. Fairclough 1992: 121–122). Lauseessa yritetään kieltää ilmauksen ulkopuolella olemassa olevaa tilannetta ja oletusta siitä, että lapsen saaminen on este huippu-urheilulle. Tämä oletus pitää usein paikkansa, sillä monen huippu-urheilijanaisten urheilu-ura katkeaa tai päättyy lastensaamisen vuoksi.¹³ Monissa kulttuureissa naisen oletettu rooli on huolehtia jälkikasvusta, mikä voi tehdä samanaikaisesta kilpaurheilusta vaikeaa tai jopa mahdotonta.

Ilmauksen sanoman voidaan tulkita olevan, että huippu-urheilevat äidit pelkällä näkyvyydellään lähettävät tärkeän viestin naisille sekä tytöille. Viestin sisältö on se, että äitiydestään huolimatta he voivat urheilla kuten moni muukin.

¹³ Aihetta on tutkittu terveystieteiden ja liikunta-alalla (esim. Tekavc, Wylleman & Cecić Erpič 2020).

Vaikka artikkelin sanoma onkin selkeästi se, että myös äiti voi olla urheilija, se myös samalla voimistaa stereotyyppittelyä naisen paikasta äitinä. Tästä kertoo esimerkiksi 3 se, että viesti osoitetaan *naisille ja tytöille*. Varsinkin esimerkin presuppositio kertoo yhteiskunnassa yleisesti vallitsevasta normatiivisuudesta, jonka mukaan naisilta ja tytöiltä odotetaan vanhemmuutta, puhumattakaan siitä ettei se ole kaikille edes mahdollista. Yhteiskunnassa vallitsevasta normatiivisuudesta kertoo myös se, että viesti arvotetaan tärkeäksi. Tämä voi kertoa joko puhujan tai toimittajan tiedostamista naisiin kohdistuvista stereotyyppisistä vanhemmuuteen liittyvistä oletuksista.

Esimerkistä 3 esiin nousevan viestin esitysjärjestys kertoo myös yhteiskunnan oletuksista naissukupuolisia ihmisiä kohtaan. Artikkelin sanoma ”lasten saamisen ei tarvitse olla este kansainvälisen urheilun tiellä” sisältää presupposition siitä, että lasten saaminen on ensisijainen toiminto kahdesta vaihtoehdosta: vanhemmuudesta ja urheilusta. Toisaalta, jos sanoma olisi ”kansainvälisen urheilun ei tarvitse olla este lasten saamisen tiellä” myös presuppositio muuttuisi, ja viestin vastaanottajan oletettaisiin laittavan urheilun lasten saamisen edelle.

Seuraava esimerkki on vastaesimerkki, jossa naisurheilijaa kuvaillaan urheilu edellä, ei äitiys.

- 4) *Kahden lapsen äiti on edennyt omia polkujaan* kohti amerikkalaisen jalkapallon ammattilaisuutta – “Täytyy katsoa sekini kortti”
YLE 7.2.2021

Esimerkki 4 on artikkelin otsikko, jossa artikkelin urheilijaan viitataan *kahden lapsen äitinä* ja toimintaa kuvataan ilmauksella *on edennyt omia polkujaan*. Tämänkaltainen nimeäminen yhdistettynä toiminnan kuvauksen tuomiin konnotaatioihin luo vastakkainasettelua: äidin rooli yhdistettynä mielikuvaan itsenäisyydestä ja omapäisyydestä, rikkovat stereotyyppiseen naiseen liitettäviä oletuksia. Omapäisyys ja itsenäisyys eivät ole äitiyteen assosioituvia luonteenpiirteitä, joten otsikossa rakennetaan vastakkainasettelua stereotypiaa rikkomalla (Juhila 2012: 192, 212–213).

Myös esimerkin 4 ilmaus *kohti amerikkalaisen jalkapallon ammattilaisuutta* luo mielikuvaa roolista urheilun ammattilaisena. Ammattuurheilu vaatii paljon sekä fyysisesti että henkisesti, ja se vaatii usein omistautuneisuutta ja uhrauksia. Nämä ovat ominaisuuksia, joita stereotyyppiseltä naiselta äitiyden muodossa odotetaan. Kun omistautuneisuuden kohde onkin amerikkalaisen jalkapallon kaltainen fyysinen täyskontaktilaji, luo otsikko vahvan vastakuvan äitiydelle. Tässä naiseuden kuvaus poikkeaa rajusti stereotyyppiselle naiselle

odotuksenmukaisesta käytöksestä ja on siten myös stereotyyppiä purkava (Juhila 2012). Esimerkissä siis hyödynnetään stereotyyppiä, joka kuitenkin asetetaan kyseenalaiseksi vastakkainasettelulla. Vastakkainasettelu jatkuu seuraavassa esimerkissä:

- 5) – *Siinä mennään lujaa eikä arkailta*. Taktisella puolella lajissa on niin paljon hienouksia, ettei varmaan ikinä voi sanoa että tietää ja osaa kaiken. Se on sellaista nurmikenttien shakkia.
YLE 7.2.2021

Esimerkissä 5 artikkelin urheilija kuvaa harrastamaansa lajia polaarisella ellipsillä *siinä mennään lujaa eikä arkailta*, jolloin ilmauksen loppu *eikä arkailta* kontrastoituu (VISK § 1095, § 1191) suhteessa ilmauksen ulkopuolella olemassa oleviin urheilulajeihin. Ilmauksessa *eikä* laukaisee presupposition (ks. Fairclough 1992: 121–122), jonka taustaoletuksena on, että ilmauksen ulkopuolelle jäävät urheilulajit olisivat sellaisia, että niissä arkailaan. Urheilijaäidin harrastamassa lajissa ei siis sovi arkailta ja vauhti on kova, minkä vuoksi se onkin perinteisesti ymmärretty maskuliiniseksi ja miesten harrastamaksi lajiksi. Samoin kuten esimerkissä 4, esimerkissä 5 artikkeli haastaa ja kyseenalaistaa vallitsevaa feminiinistä naisstereotyyppiä ja oletusta äitiydestä vahvalla vastakkainasettelulla ja epäodotuksenmukaisuudella, jotka kyseenalaistavat stereotypian asettamia kapeita raameja (ks. Juhila 2012).

Seuraavassa esimerkissä stereotyypinmukaisia oletuksia haastaa työ:

- 6) Elli Metsolan elämässä tärkeitä asioita ovat jenkkifutiksen lisäksi omat lapset ja työ fysioterapeuttina.
YLE 7.2.2021

Esimerkissä 6 amerikkalainen jalkapallo, *omat lapset ja työ fysioterapeuttina* arvotetaan adjektiivilla *tärkeitä*. Esimerkissä käytetään additiivista konnektiivia *lisäksi*, jolloin sen jälkeen listatut *omat lapset ja työ fysioterapeuttina* ovat additiivisessa suhteessa edellä sanottuun (VISK § 1097). Omien lasten ja työn suhde on additiivinen *ja*-konjunktion ansiosta, jolloin ne ovat yhtä lailla arvokkaita (VISK § 1092). Tämän voi tulkita niin, että urheilijalla on harrastamansa lajin lisäksi muitakin tärkeitä asioita elämässään. Tämä on periaatteellisesti ristiriidassa stereotyypin naisen kategorian kanssa, jonka mukaan äitiys on tärkein asia naisen elämässä. Sen lisäksi, että artikkelin urheilijalle hänen harrastamansa maskuliiniseksi mielletty amerikkalainen jalkapallo on hänelle tärkeä, hän arvottaa sen rinnalle omat lapsensa ja työnsä.

Seuraavassa esimerkissä naiseuden ja äitiyden stereotyypin haastaminen jatkuu:

- 7) – Se pitää asiat tärkeysjärjestyksessä ja jalat maassa. *Elämä ei mene liian yksioikoiseksi, kun on omat lapset*. Töissä on myös paljon ajateltavaa ja kunnianhimoa. Siinä on hyvä tasapaino ja pysyy katse avarana, sanoo fysioterapeuttina työskentelevä Metsola.
YLE 7.2.2021

Esimerkissä 7 artikkelin urheilija kuvaa lapsiaan maadoittavana tekijänä ilmauksessa *Se [muu elämä] pitää asiat tärkeysjärjestyksessä ja jalat maassa*. Ilmauksessa *Elämä ei mene liian yksioikoiseksi, kun on omat lapset* negaatio laukaisee presupposition siitä, että ilman omia lapsia elämä voisi olla liian yksioikoista (Fairclough 1992: 121–122). Artikkelin urheilija myös sanoo, että hänellä on töissä paljon *kunnianhimoa*, joka ei ole perinteisesti äitiyteen assosioituva ominaisuus.

Tämä artikkelin luoma representaatio urheilijasta on paljon moniulotteisempi kuin esimerkkien 1–3. Tämä johtuu siitä, että urheilijan elämää ja tämän harrastamaa lajia kuvataan paljon, eikä vanhemmuus ei ole tekstissä yhtä vahvassa roolissa. Äitiyden rinnalle tuodaan kilpailevia rooleja kuten *työ fysioterapeuttina*, jolloin näkökulma äitiydestä ei myöskään ole yhtä vahva verrattuna ensimmäiseen artikkeliin. Vahva vastakkainasettelu kahden yhteiskunnassa hyvin erilaisiksi määritellyn toiminnan ja roolin välillä onnistuu luomaan stereotyyppittelylle vastakkaisen, moniulotteisen henkilöahmon, jossa vastakohtat täydentävät toisiaan.

Maskuliiniseksi mielletty täyskontaktilaji on iso poikkeus stereotyyppiselle äidille oletusta toiminnasta. Koska äitiyden rinnalle on nostettu perustavanlaatuisesti maskuliiniseksi ymmärretty urheilulaji, on äitiyden edustaman feminiinisen sosiaalisen kategorian ja urheilulajin maskuliinisen toiminnan välillä jännitteinen vastakkainasettelu, joka voi parhaillaan uudistaa diskurssia ja luoda uusia diskursseja (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 88, 193–195). Vastakkainasettelu laimentaa jyrkkärajaista stereotyyppittelyä naisen roolista yhteiskunnassa ja normatiivisia odotuksia siitä, mikä on naiselle sosiaalisesti hyväksyttävää harrastustoimintaa (vrt. Juhila, Jokinen & Suoninen 2012b: 49–50).

4.2 Parisuhde

Seuraavaksi esittelen aineistosta löytyviä stereotyyppittelyjä, jotka kategorisoivat kaikki naiset perheorientoituneiksi eli oletuksena on, että ”naisille tärkein asia on parisuhde”. Voidaan ajatella, että tämä oletus on jatkumoa edellisessä luvussa käsittelemilleni esimerkeille, joissa oletuksenmukaista toimintaa on äitiys. Molemmissa suurin oletamus on se, että nainen omistaa elämänsä yksityiselämän asioille, aktiviteeteille, jotka tapahtuvat kotona. Tähän eivät kuulu

esimerkiksi työ, kodin ulkopuoliset harrastukset tai vilkas sosiaalinen elämä vaan pikemminkin omasta jälkikasvusta huolehtiminen ja konservatiivisten ihanteiden mukainen kotiäidin rooli. Tähän kuuluu myös oletus heteroparisuhteesta ja naisen roolista vaimona.

Ensimmäinen artikkeleista on juttutyypiltään lähellä henkilökuvausta, joka rakentuu henkilohaastattelun varaan. Tälle artikkelille ominaista ovat tarinallisuus ja urheilijan perheestä ja läheisistä kertominen. Näistä jälkimmäisen avulla taustoitetaan urheilijan elämäntarinaa. Toisessa artikkeleista keskitytään kuitenkin enemmän urheilijan perheeseen ja kotiin kuin muissa teksteissä, vaikka olennaista henkilön tarinassa olisi voinut kuvitella olevan hänen merkittävä uransa urheilijana.

Seuraavaksi esittelen esimerkkejä urheiluartikkeliksi määritellystä henkilökuvauksesta, jossa etusijalle on nostettu perhe. Varsinkin seuraavassa esimerkissä parisuhde arvotetaan tekstin tärkeimmäksi asiaksi:

- 8) *Otetaan ensin se tärkein.* Miten Lydia päätyi suomalaisen kumparelaskijan elämänkumppaniksi? -Tapasimme Kanadassa, Silverstarin laskettelukeskuksessa noin 20 vuotta sitten.
IL

Esimerkki 8 alkaa johtolauseella (VISK § 1476) *Otetaan ensin se tärkein*, jossa käytetään demonstratiivipronominia *se* tarkenteena ja ”artikkelimaisena määritteenä” (VISK § 569). Lauseessa myös arvotetaan lauseen kehystämä asia superlatiivilla *tärkein*. Lause on myös dialoginen passiivilause, joka on tyypillinen esimerkkiartikkelin kaltaisissa siirtymälauseita käyttävissä journalistisissa teksteissä (Makkonen-Craig 2005: 232). Dialogisella passiivilla artikkelin kirjoittaja osoittaa tekstissä omaa läsnäoloaan sekä pyrkii orientoitumaan lukijan näkökulmaan. Tässä esimerkissä dialogisella passiivilla on useita eri funktioita. Ensinnäkin se toimii tekstin juonen kulun jäsentäjänä, jolloin se kiinnittää lukijan huomion ja siirtää puheenvuoron haastateltavalle. Toiseksi se myös indikoi sitä, että seuraavaksi esitetään jokin tärkeä kysymys eli se asettaa tiedonhakutehtävän. Kolmanneksi se myös kommentoi tulevaa tekstiä arvottamalla seuraavan kysymyksen tärkeäksi. (Mts. 228–229, 232–233, 234.)

Seuraavassa lauseessa asetetaan tiedonhakutehtävään sopiva kysymys ja ilmauksen arvoituksen kohteeksi paljastuu se, kuinka urheilija on tavannut elämänkumppaninsa. VISK:n mukaan ”superlatiivi siis vertaa luonnehdittavaa tilanteen kannalta olennaiseen vertailujoukkoon” (§ 642) eli sitä, miten artikkelin urheilija ja hänen kumppaninsa päätyivät yhteen, voidaan pitää koko artikkelin tärkeimpänä asiana. Tämän jälkeen artikkelissa keskitytään tiiviisti kuvaamaan urheilijan perhe-elämää ja muuttoa Suomeen. Artikkelin siis olettaa ja arvottaa parisuhteen

artikkelin tärkeimmäksi ja haastateltavalle tärkeimmäksi asiaksi. Tämä vahvistaa oletusta stereotyyppisen naisen käytöksestä.

Seuraavat esimerkit ilmentävät sitä, kuinka artikkelissa käsiteltyjen aiheiden painotus ja järjestys voivat myös merkitä arvottamista.

9) Suomalaisten suurin kumparelaskusaavutus on Janne Lahtelan olympiavoitto vuonna 2002 Salt Lake Cityssä. *Lassila* voitti muun muassa MM-hopeaa 1999. Hän lopetti uransa vuonna 2005.

10) *Lassilan* upea ura sisälsi muun muassa viidet olympialaiset: Ensimmäiset vuonna 2002, ja viimeiset kolme vuotta sitten Pyeongchangissa. Uran ehdoton huippu osui vuoteen 2010 ja Vancouverin olympialaisiin.
IL

Esimerkki 9 sijoittuu artikkelin ensimmäisen alaotsikon jälkeen. Esimerkissä kerrotaan ensin yleisesti suomalaismiesten kumparelaskusaavutuksista, minkä jälkeen kuvaillaan *Lassilan*, artikkelin urheilijan puolison, saavutuksia. Esimerkissä 10 kerrotaan naisurheilijan omasta kilpailumenestyksestä ja saavutuksista, mutta tämä on vasta artikkelin viidennen alaotsikon jälkeen. Häneen myös viitataan vain hänen puolisonsa sukunimellä *Lassila*, aivan kuten esimerkiksi 9 viitattiin hänen puolisoonsa.

Artikkelin alussa pariskuntaan viitataan useammin etunimillä, ja artikkelin edetessä heihin viitataan pariskuntana tai *Lassilan* perheenä. Tämä luo kuvaa perheestä yhtenä yksikkönä. Länsimaisessa yhteiskunnassa on usein perinteenä ottaa miehen sukunimi naimisiinmenon yhteydessä. Kun artikkelin heteropariskunnan molempien osapuolten urheilusaavutuksiin viitataan samalla miesosapuolen *Lassila*-sukunimellä, hämärtyy raja nais- ja miesurheilijan omien saavutusten välillä.

Genren rakennetta tarkastelemalla voidaan saada selville, mikä genren sosiaalinen funktio on (Mäntynen & Pietikäinen 2019: 120–121, 123–124). Vaikka tämä artikkeli onkin julkaistu urheiluosastolla, sen voidaan katsoa olevan enemmän henkilökuvaus. Yleisesti journalistisissa tekstilajeissa uutisarvoisin asia ilmaistaan mahdollisimman aikaisin tekstissä. Kun artikkelia tarkastellaan sen rakenteen kannalta, voidaan ajatella naisurheilijan puolison urheilumenestyksen olevan uutisarvoisempaa kuin naisurheilijan. Tästä kertoo puolison urheilusaavutusten huomattavasti aikaisempi sijainti tekstissä. Seuraavissa esimerkeissä pariskunta sulautuu toisiinsa entisestään:

11) - Mutta nyt *pystymme molemmat* tekemään töitä Suomesta käsin. Kaikki on juuri nyt hyvin. Ei kukaan tiedä mitä tulevaisuus tuo tullessaan.

12) -Ehkä *nautimme* muutaman lonkeron myös.
IL

Artikkelin viimeisen alaotsikon alla puhe parisuhteesta jatkuu. Tämä näkyy erityisesti esimerkkien 11 ja 12 sanavalinnoissa *pystymme molemmat* ja *nautimme*, joissa monikon 3. persoonalla ja sanalla *molemmat* viitataan artikkelin pariskuntaan. Näissä sitaateissa puhuja rakentaa sisäryhmää, sosiaalista kategoriaa, johon hän katsoo kuuluvansa (Pälli 2003). Artikkelin urheilijainainen korostaa monikon 3. persoonan käytöllään sitä, että toimija on pariskunta eikä vain hän itse.

Vaikka tämä artikkeli onkin henkilökuvaus ja naisurheilijaa on haastateltu hänen elämästään, kertoo merkittävä osa artikkelista hänen puolisostaan ja puolison saavutuksista. Toisin sanoen artikkelin urheilijasta kerrotaan hänen puolisonsa kautta. Esimerkin kaltaisissa haastateluun perustuvissa teksteissä voi näkyä myös haastattelijan tapa orientoitua kategorioihin, esimerkiksi haastateltavan edustamaan sukupuoleen. Onkin mahdollista, että haastattelijalla itse aktivoi tietynlaisia diskursseja ja diskursiivisia käytänteitä, haastatteleamalla tavalla, jossa sukupuoleen liittyvät kategoriat korostuvat. (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012b: 84–85).

4.3 Tunteikkuus

Tässä alaluvussa tarkastelen aineistosta löytyvää stereotyyppisen naisen kategoriaa, joka rakentuu tunteikkuuteen liittyvistä oletuksista. Tarkemmin sanottuna tässä alaluvussa stereotypia rakentuu ”kaikki naiset ovat tunteellisia”-oletusta ilmentävistä merkityksistä. Patriarkaalisessa yhteiskunnassa herkkyys ja tunteiden näyttäminen eivät ole sallittua kaikille sukupuolille. Tämä on käytännön esimerkki siitä, kuinka patriarkaalinen maailmanjärjestys rajoittaa myös miessukupuolisten itseilmaisua ja sitä, mikä miessukupuolisille on sosiaalisesti hyväksyttävää. Voimakas binäärinen sukupuoli- jaotus myös ohjaa mies–nainen-dikotomiaa, jossa mies nähdään naisen vastakohtana. Stereotyyppittelylle ominaisen mustavalkoisen ajattelun avulla voidaan naisten luokitella olevan kaikkea sitä, mitä miehet eivät ole ja päinvastoin. Tunteet eivät kuulu länsimaiseen maskuliinisuuteen, vaan ne nähdään heikkouden merkinä. Tunteiden näyttäminen on puolestaan naisille sallittua ja jopa oletettua toimintaa.

Esittelen tässä alaluvussa jälleen ensin esimerkkejä artikkelista, joka ylläpitää stereotyyppisen naisen kategoriaa. Myöhemmin esitän vastaesimerkkejä artikkelista, joka purkaa stereotyyppisen naisen kategoriaa. Seuraavissa esimerkeissä korostuu erityisesti tunteisiin liittyvä sanasto.

13) Uransa lopettanut Riikka Lehtonen on opetellut *luopumisen tuskaa*.

14) Riikka Lehtonen ei voi puhua lopettamispäätöksestään ilman, että *tunteet nousevat pintaan*.

15) – Kun lähdin Cannesista, *itkin silmät pois päästäni*. Lähdin sieltä, koska halusin olla Italian mestari.

16) – – Tajusin, että en jaksa enää, Lehtonen sanoi *vedet silmissä*.
YLE 3.11.2021

Esimerkissä 13 käytetään tunnereaktion kuvailemiseen verbikantaista substantiivia *luopuminen* ja määritesanaa *tuska*. Esimerkin teksti on yksi artikkelin kuvateksteistä ja sillä viitataan urheilijan päätökseen lopettaa uransa. Uran lopettamisesta puhutaan leipätekstissä ja otsikossa nimenomaan *luopumisena*, joka merkitsee jonkin tärkeän asian antamista pois.

Esimerkissä 14 esiintyy dynaamista modaalisuutta ilmaiseva verbiketju *ei voi puhua*, jolla urheilija ilmaisee fyysistä tai henkistä kykyään (VISK § 1554, § 1566) puhua lopettamispäätöksestä. Samassa esimerkissä esiintyy liittokonjunktio *ilman, että* (VISK § 814) ja metafora *tunteet nousevat pintaan*. Näin esimerkissä siis ilmaistaan, että naisurheilija ei kykene puhumaan artikkelin aiheesta ilman herkistymistä.

Esimerkki 15 on sitaatti artikkelin leipätekstistä, josta ilmaus *itkin silmät pois päästäni* on nostettu artikkelin otsikkoon. Ilmauksessa käytetään tehokeinona hyperbolaa, joka on metaforan alalaji, ja sillä korostetaan puhuttua asiaa vääristellyn korostetusti ja liioittelemalla mitasuhteita (TT s.v. *hyperbola*). Otsikkoon nostettu sitaatti on medialogiikan mukaista asioiden kärjistämistä ja dramatisointia (Isotalus 2017: 26–27), jolla pyritään luomaan lukijoita mahdollisimman paljon houkutteleva klikkiotsikko. Otsikkoon nostettuna ja ilman sitaatin oikeaa kontekstia, lukija voi saada virheellisen vaikutelman siitä, että urheilija olisi itkenyt silmät päästään uransa lopettamispäätöksen takia. Leipätekstissä sitaatin tunnereaktio liittyykin aivan toiseen tilanteeseen urheilu-uran aikana ja lopettamispäätöstä puolestaan kuvataan hyvin harkittuna, eikä sen ympärillä käytetä vastaavaa tunnesanastoa.

Esimerkin 16 johtolauseessa *Lehtonen sanoi vedet silmissä* käytetään jälleen tehokeinona metaforan alalajia, tässä tapauksessa metonymiaa. Tässä lukijalle kuvaillaan haastattelijan itsensä tekemää havaintoa urheilijan senhetkisestä tunnetilasta. Lukijalle siis korostetaan näin sukupuolistereotypian mukaista oletusta tunteellisuudesta haastattelijan omilla havainnoilla, jotka on kirjoitettu mukaan tekstiin.

Artikkelin esimerkeissä on käytetty paljon tunnereaktioihin viittaavia ilmauksia. Näitä ovat mm. *luopumisen tuskaa, itkin silmät pois päästäni, tunteet nousevat pintaan ja vedet silmissä*. Näistä esimerkkien 13 ja 14 *luopumisen tuskaa* ja *tunteet nousevat pintaan* kuvaavat enemmän artikkelin urheilijan sisäisiä tunneprosesseja kun taas esimerkkien 15 ja 16 *itkin silmät pois päästäni* ja *vedet silmissä* kuvaavat ulospäin näkyviä tunneprosesseja. Näistä esimerkeistä sitaatteja ovat esimerkit 15 ja 16, ja muut ovat tulkittavissa artikkelin kirjoittajan omiksi tulkinnoiksi ja havainnoiksi.

Koska kieltä voidaan tulkita resurssien, valintojen ja merkitysten verkostona, ei ole yhdentekevää, millaisia sanavalintoja tekstissä käytetään (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 101–102). Tässä tapauksessa tunteisiin liittyvän sanaston vaikutuksesta artikkelin henkilö myös repressoituu tunteellisenä naisena. Näin artikkelin voidaan ajatella ylläpitävän stereotyyppisen naisen kategoriaa.

Seuraavaksi esittelen vastaesimerkkejä artikkelista, jossa rakentuu toisenlainen, stereotyyppistä poikkeava naiseus.

17) Tässä on Suomi-kiekon Pikku Myy. Ajatus tulee vähän kuin tarjottimella, sillä Muumien pieni punapää komeilee Noora Rädyn pipossa ja myös sukissa. Onhan heissä samaa: *molemmat ovat omapäisiä ja pippurisia tapauksia, jotka sanovat suoraan, mitä he ajattelevat*.

18) Kun Naisleijonat eteni Espoon MM-kotikisoissa historiallisesti finaaliin, *moni pelaaja itki, mutta Rätty lähinnä myhäili*.
IS (252/2021)

Artikkeli alkaa esimerkillä 17, jossa Noora Rättyä verrataan Pikku Myyhyn. Esimerkin ilmauksella *vähän kuin tarjottimella* ilmaistaan metaforan avulla Pikku Myy -vertauksen olevan hyvin helppo tehdä. Molempien kerrotaan olevan omapäisiä, pippurisia ja suorasanaisia tapauksia – ei siis perinteisesti sellaisia luonteenpiirteitä, joita naiselta yleensä odotetaan. Heti artikkelin aluksi naisurheilijasta siis rakennetaan mielikuvaa hieman poikkeavana ja räväkkänä yksilönä.

Tämä jatkuu seuraavassa esimerkissä, jossa luodaan vastakkainasettelua muiden pelaajien ja Rädyn välille.

Esimerkki 18 alkaa temporaalisella *kun*-lauseella, jolla ilmaistaan useampaa samanaikaista käynnissä olevaa tapahtumaa (VISK § 1123, § 1130). Tässä tapauksessa niitä on kolme: Naisleijonat etenivät MM-finaaliin, moni pelaaja itki ja Rätty myhäili. Esimerkissä *mutta*-ilmaus yhdessä *moni*-kvanttoripronominin kanssa muodostaa poikkeussuhteen ilmaisuun, jossa *mutta* ilmaisee odotuksenvastaisuutta ja vastaa merkitykseltään samaa kuin *paitsi* (VISK § 740, § 1103, § 1109, § 1140). Näin kielenainesten tasolla rakennetaan toiseutta, jossa korostetaan Rättyä ja samalla asetetaan *moni pelaaja* ja *Rätty* vastapareiksi.

Toiseutta rakennetaan nostamalla Rätty esiin muista itkevistä pelaajista myhäilevänä poikkeuksena. Muut pelaajat edustavat tässä stereotyyppiselle naiselle oletettua tunteellista käytöstä ja itseilmaisua, ja Rätty edustaa artikkelin alussa luotua omapäistä poikkeusta. (Juhila 2012: 187.) Vaikka näin saadaan luotua kategoriasta poikkeavaa jäsenyyttä eli omapäistä ja ei-tunteellista naiseutta, artikkeli samalla myös vahvistaa stereotyyppittelyä tunteellisista naisista asettamalla heidät vertailuryhmäksi kuvatessaan Rädyn toimintaa suhteessa muihin pelaajiin.

5 Diskurssit

Tässä luvussa käsittelemme diskursseja, joiden rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria osallistuu. Diskurssien nimeämisessä käytän foucault’laista tapaa, jossa niitä kuvaa jokin täsmäntävä etumäärite, kuten *moderni nainen -diskurssi*. Käytän diskurssin käsitettä tässä luvussa kuvaamaan sosiaalisia ja historiallisia kiteytyneitä tapoja puhua jostakin tietystä aiheesta. Pietikäistä ja Mäntystä (2019: 95) mukailen perustan analyysissä diskurssien havainnoinnin ja tulkitsemisen sille, että ”diskurssi ei siis tiivisty sanaan, mutta jo yksi sana tai ilmaus voi aktivoita jonkun diskurssin”. Luvussa kuvaan diskurssien rakentumista kriittiselle diskurssintutkimukselle ominaisen lingvistisen analyysin keinoin.

Koska aineistoni koostuu urheilujournalistisista teksteistä, on aineistossa vahvasti mukana myös urheiludiskurssi, mikä näkyy esimerkiksi erilaisina kerronnan konventioina ja teemoina, kuten urheilu-uran saavutusten läpikäymisenä, lajispesifien sääntöjen esittelemisenä tai erilaisten kehon tilojen ja loukkaantumisten kuvaamisena. Nämä ovat urheilujournalistisille teksteille tyypillisiä aiheita. Aineistosta havaitsin, että stereotyyppisen naisen kategoria osallistuu seuraavien diskurssien rakentumiseen: *moderni nainen -diskurssi*, *ansaitsemisen diskurssi* sekä *tunne-diskurssi*. Esittelen havaitsemani diskurssit edellä mainitussa järjestyksessä.

5.1 Moderni nainen -diskurssi

Tässä aluvussa käsittelen moderni nainen -diskurssia, joilla tarkoitan erilaisia kiteytyneitä tapoja puhua ja esittää naisena olemiseen liittyviä yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rooleja, joita aineistossa esiintyy. Osa rooleista, kuten äitiys, on perinteisiin perhearvoihin ja sukupuolirooleihin pohjautuvien ideologioiden mukainen, kun taas esimerkiksi yrittäjäyys haastaa perinteisiä rooleja.

Katson, että moderni nainen -diskurssi konstruoituu aineistossani niistä oletuksista, jotka motivoituvat naisten asemasta yhteiskunnassa ja siitä, millaisia odotuksia naisen yhteiskunnalliselle ja sosiaaliselle roolille usein asetetaan. Olenkin jaotellut ja nimennyt seuraavat alaluvut niiden aineistossani esiintyvien roolien mukaan, jotka rakentavat moderni nainen -diskurssia. Moderni nainen -diskurssi ei tarkoita tekstiä pelkästään kaupungissa asuvista toimitusjohtajakosmopoliittinaisista vaan diskurssi edustaa nimenomaan vapautta toteuttaa itseään usean eri roolin kautta. Aineistossani moderni nainen -diskurssi näkyy puheena esimerkiksi huippu-urheiluvista äideistä, perheellisistä naisista sekä yrittäjänaisista. Katson, että tälle diskurssille olennaista on se, että samalla kun stereotyyppisen naisen kategoria osallistuu diskurssin rakentamiseen, moderni nainen -diskurssi samalla purkaa tätä stereotypiaa. Tämä johtuu diskurssissa yhdistyvistä ristiriitaisista rooleista, kuten äitiydestä ja ammattuurheilusta, jotka haastavat naisten stereotyyppistä kategorijäsenyyttä.

5.1.1 ”Huippu-urheilevia äitejä”

Äidin rooli nousee aineistosta esille voimakkaasti. Esimerkit 19–23 ovat kaikki samasta artikkelista. Aineistossa äidin rooli yhdistetään usein urheilijan rooliin kuten seuraavassa esimerkissä:

19) *Suunnistajaäidin askel nousee rivakasti*
LK

Esimerkissä 19 nimeämisen ilmiön kautta yhdistetään kaksi hyvin erilaista roolia: äiti ja suunnistaja. Toimintaa kuvataan adverbialilla *rivakasti*, joka vahvistaa *suunnistaja*-roolin mukaan tuomia konnotaatioita nopeatempoisesta urheilusta.

Tämä hyvin tiivis ja lyhyt ilmaus on artikkelin otsikko, mikä osin selittää sen suurta tiedon määrää. Otsikon tarkoituksena on herättää mahdollisen lukijan huomio, jolloin on loogista, että vastakkainasettelua käytetään tehokeinona jo tässä tekstinosassa. Artikkelissa äitiys ja urheilu yhdistyvät abstraktimman kielenkäytön tason lisäksi myös urheilijan toiminnan kuvaamisen tasolla. Tämä näkyy erityisesti seuraavassa esimerkissä, jossa kuvataan urheilijan tulevaa kisamatkaa:

- 20) EM-kisareissu on 34-vuotiaalle Haajaselle jo kuudes, mutta *rutiinikokemusten kategoriaan* edustustehtävä ei lokeroidu – päinvastoin. *Nyt Haajanen lähtee matkaan ensimmäistä kertaa äitinä.* Mukana Neuchatelissa on paitsi avopuoliso Oskari myös pariskunnan yhdeksän kuukauden ikäinen *Silva-tytär.*
LK

Esimerkissä 20 Haajasen kuudensia EM-kilpailuja kuvataan ilmauksella *rutiinikokemusten kategoriaan edustustehtävä ei lokeroidu.* Laajemmasta kontekstista käy ilmi, että normaalisti tämänkaltainen kilpailumatka olisi Haajaselle rutiinia, mutta nyt hän matkustaa *ensimmäistä kertaa äitinä.* Urheilijan rooli ja äitinä oleminen on saatettu yhteen Haajasen arkirutiinien tasolla, sillä hän matkustaa lapsensa ja avopuolisonsa kanssa. Esimerkin 20 asetelma kuvaa mielestäni äitiyden roolin pysyvää luonnetta – roolista ei voi ottaa taukoa yhtä helposti kuin esimerkiksi urheilusta, vaan nämä kaksi roolia täytyy sovittaa yhteen. Tästä kertoo myös seuraava esimerkki, jossa urheilija kuvaa omia havaintojaan äidiksi tulemisen ja huippu-urheilun yhdistämisestä:

- 21) Äitiys tarjoaa opittavaa ja ihmeteltävää päivittäin, mutta uusi elämänvaihe [on] tarjonnut Haajaselle erilaisen näkökulman myös huippu-urheiluun.
LK

Esimerkin 21 ilmauksessa *Äitiys tarjoaa opittavaa ja ihmeteltävää päivittäin* käytetään nollapersoonaa ilmaisemaan kenelle tahansa yleistettävissä olevaa kokemusta. Nollapersoonaa syntyy tässä tapauksessa siitä, että *tarjota*-verbi ei saa sille tyypillistä antamismuotin mukaista adverbialitädennystä, joka ilmaisisi kenelle tarjotaan. (VISK § 474, § 478, § 1348.) Kriittisen diskurssintutkimuksen näkökulmasta ilmaus kertoo luonnollistuneesta ajattelusta (ks. Fairclough 1992: 87–88), jonka lukijan oletetaan tunnistavan.

Esimerkissä 21 *mutta*-sana ilmaisee konsessiivisuutta eli odotuksenvastaisuutta suhteessa edeltävään lauseeseen (VISK § 1103). Tässä tapauksessa odotuksenvastaista on se, että äitiys on tarjonnut *Haajaselle erilaisen näkökulman myös huippu-urheiluun.* Kontrastia kahden

lauseen välillä lisää myös se, että ensimmäisessä lauseessa käytetään kehen tahansa viittaavaa nollapersoonaa ja toisessa lauseessa fokus viedään takaisin Haajaseen käyttämällä häntä *tarjota*-verbin adverbialitäydennyksenä.

Tämän artikkelin diskurssi on kantaaottava yhdistelmä äidin ja urheilijan rooleja, joiden yhdistäminen on Haajasen mukaan haastavaa mutta mahdollista. Diskurssi rakentuu erityisesti Haajasen itsensä kommentteista, joissa hän pitää molemmat roolit tiiviisti mukana. Tämä käy hyvin ilmi seuraavassa esimerkissä:

22) – On iso osa identiteettiäni, että olen urheilija. *Sitä ei äitiys muuta*. Hienoa, että voin edelleen toteuttaa sitä, mikä on itselleni *ominaisinta ja luontaisinta*.

LK

Esimerkissä 22 Haajanen kategorisoi itsensä urheilijaksi mutta myös äidiksi. Hän myös kuvaa superlatiiveilla *ominaisinta ja luontaisinta* sitä, mitä urheilu hänelle merkitsee. Tällä tavalla Haajanen vahvistaa omaa kuuluvuuttaan urheilijan kategoriaan. Ilmauksessa *sitä ei äitiys muuta* negaatio laukaisee presupposition (ks. Fairclough 1992: 121–122). Taustaoletuksena on, että äitiys muuttaisi hänen identiteettiään urheilijana. Tässä presuppositiossa näkyy yhteiskunnan naisiin kohdistama oletus äidiksi tulemisesta ja tietynlaisesta äitiydestä.

Seuraavaksi palaan jo luvussa 4.1 käsittelemääni esimerkkiin, jossa otetaan kantaa siihen, kuinka naisurheilijoiden näkyvyys voi olla tärkeää:

23) – On tärkeä viesti *naisille ja tytöille*, että *meitä huippu-urheilevia äitejä* näkyy tuolla. Se, että saa lapsen... Sen ei tarvitse olla este urheilulle kansainvälisellä tasolla, Haajanen painottaa.

LK

Tässä esimerkissä *naisille ja tytöille* on mahdollinen kategoriajäsenyyden laajennus, sillä äidiksi tuleminen on naisten ja tyttöjen kategorian jäsenille odotuksenmukaista toimintaa. Esimerkissä myös rakennetaan sisäryhmää: tästä kertoo *meitä*-pronomini yhdistettynä luokitteluun *huippu-urheilevia äitejä*. Tällä Haajanen painottaa tietoa siitä, että hän kuuluu huippu-urheilevien äitien kategoriaan. Tieto on retorisisessa mielessä merkittävä, sillä tämä kategoriajäsenyys antaa hänelle asiantuntijan roolin, jolloin hän on myös pätevä argumentoimaan sen puolesta, että huippu-urheilu on mahdollista myös äideille. (Ks. Pälli 2003: 83–84.)

Esimerkissä 23 moderni nainen -diskurssi rakentuu myös alaluvussa 4.1 käsittelemästani presuppositiosta, jossa heijastuu stereotyyppinen oletus siitä, että kaikki naiset haluavat ja

voivat olla äitejä. Presupposition rakentamalle oletukselle pyritään luomaan ikään kuin vaihtoehtoa, joka on urheilun ja äitiyden sovittaminen yhteen. Samalla moderni nainen -diskurssi kytkeytyy myös keskusteluun siitä, mitä äitiys on nykypäivänä.

Edellä kuvatut esimerkit rakentavat diskurssia, jossa käsitellään artikkelin naisen pääasiallisia rooleja: urheilija ja äiti. Diskurssissa pyritään myös vakuuttamaan lukijaa ja argumentoimaan sen puolesta, että molemmat roolit ovat mahdollisia samaan aikaan. Esimerkeissä yhdistyvät roolit ovat hyvin erilaisia: Äitiys on useasti paljon tunteita herättävä asia ja yhteiskunta usein odottaa naissukupuolisilta äitiyttä. Urheilijuus puolestaan on jotain, mitä ihminen tekee usein oman itsensä vuoksi, ja kuten Haajanenin artikkelissa kuvaa siksi, että se on yksilölle ominaista ja luontaista.

Seuraavassa alaluvussa käsittelen sitä, kuinka moderni nainen -diskurssissa puhutaan perheellisistä naisista.

5.1.2 Perheellinen nainen

Tässä alaluvussa käsittelemäni esimerkit rakentavat moderni nainen -diskurssia perheellisen naisen roolilla. Perheellinen nainen on yhteiskunnassa terveen järjen mukaiseksi mielletty kategoria, kun taas sen vastakohta perheetön nainen ei ole. Perheellinen nainen nauttii yhteiskunnan hyväksyntää, kun taas perheetön nainen aiheuttaa kummastusta, varsinkin jos puhutaan vaikeasti määriteltävissä olevan perheenperustamisiän ylittäneistä. Uskon tämän perustuvan pitkälti stereotyyppiselle naiselle oletetusta toiminnasta, joka on ”naisille tärkein asia on parisuhde”. Vaikka perheen perustaminen edustaakin hyvin perinteisiä arvoja, on hyvin eri asia olla perheellinen nainen siksi, että yhteiskunnan rakenteet tekevät perheettömyydestä hankalaa kuin siitä syystä, että oikeasti haluaa perustaa perheen ja on vapaa valitsemaan näin.

Seuraavassa esimerkissä palaankin luvun 4.2 esimerkeissä esiintyneeseen freestyle-laskija Lydiasta kertovaan artikkeliin, jossa näkyy moderni nainen -diskurssi. Perheellisen naisen rooli näkyy läpi artikkelin käytettyjen nimitysten kautta:

24) *Lassilan perhe* asui pitkään Lomen idyllisessä pikkukaupungissa Lydian kotimaassa Australiassa.

25) *Perhe* oli juuri saanut valmiiksi upean merenrantatalonsa, kun pandemia alkoi käydä hermoille reilu vuosi sitten. - *Olemme* täällä Lapissa koronaa paossa. Australia oli erittäin suljettu viruksen takia. Ensin *emme* voineet edes lähteä Australiasta, koska *emme saaneet* takuita paluusta.

IL

Esimerkissä 24 käytetään nimitystä *Lassilan perhe*, jolla luokitellaan perhe yksiköksi. Samankaltaisia nimityksiä toistuu artikkelissa, ja niiden varioinnilla pyritään ilmeisesti välttämään saman ilmauksen toistamista. Nimitykset vaihtelevat pelkästä *perhe*-sanasta *urheilijaperheeseen*. Pelkästään *perhe*-sanana taaja käyttö laukaisee perhediskurssin. Artikkelissa kuitenkin pääsee ääneen perheenäiti Lydia, ja hän kertoo paljon nimenomaan perheen elämästä ja siitä, kuinka he ovat päätyneet asumaan Suomeen. Esimerkissä 25 puhuessaan perheestään Lydia käyttää monikon kolmatta persoonaa *olemme*, *emme voineet* ja *emme saaneet*, jolla hän luo perheestä sisäryhmää (ks. Pälli 2003). Sama ilmiö toistuu läpi koko artikkelin. Artikkelissa myös kuvataan perheen historiaa ja sitä, kuinka perhe on asettunut aloilleen.

- 26) *Lassilan perheen jäsenet* ovat maailmankansalaisia. *Vanhemmat* kiersivät urheilu-uran perässä maailmaa noin 15 vuoden ajan. *Perhe* on asunut monessa maassa. *Nyt koti* on ankkuroitunut tunturijärven rannalle Suomen kauniiseen Lappiin.

IL

Esimerkissä 26 käytetään nimitystä *Lassilan perheen jäsenet*, jolla kuvataan jokaista yksittäistä jäsentä osana kokonaisuutta. Tämän vuoksi ilmauksen voi ajatella ilmentävän partikularisatiota, tosin ilman eksplisiittistä kvanttoripronominia (Pälli 2003: 149–153). Tässä tapauksessa jaoton kokonaisuus *Lassilan perhe* saa sanan *jäsenet* kautta kvantifioitavan luonteen. Lähes samanmerkityksiseen ilmaukseen päädyttäisiin, jos käytettäisiin indefiniittipronominia *kaikki* (*Lassilan perheen jäsenet*), joka korostaisi koko perhettä kollektiivisesti (Pälli 2003: 144–146; VISK § 571 ja § 580). Näin syntyy uusi sosiaalinen kokonaisuus, joka täydentää *Lassilan perhe*-ilmausta tuomalla esiin kaikki perheenjäsenet yksilöinä. Samassa esimerkissä käytetään myös *Lassilan perheen* kategorian osakokonaisuudesta nimitystä *vanhemmat*, joka fokusoi perheenpäihin. Esimerkin lopussa lauseen subjektina toimii *koti*, joka kuuluu samaan semanttiseen verkostoon perheeseen liittyvien sanojen kanssa.

Artikkelin kerronnassa esiintyvä perhe-aihepiirin sanaston vahva variointi sekä tiheä käyttö vahvistavat perheellisen naisen ympärille rakentuvaa moderni nainen -diskurssia. Luokittelun moderni nainen -diskurssin konstruoituvan erilaisten naiseuden roolien yhdistelystä, ja muuten artikkelissa vahvasti esillä olevaa perheellisen naisen roolia haastava urheilijuus näkyy hyvin seuraavassa esimerkissä:

- 27) *Lassilan upea ura sisälsi muun muassa viidet olympialaiset*: Ensimmäiset vuonna 2002, ja viimeiset kolme vuotta sitten Pyeongchangissa. Uran ehdoton huippu osui vuoteen

2010 ja Vancouverin olympialaisiin. Siellä Lassila *hyppäsi kultaan naisissa ennennäkemättömillä huippupisteillä.*

IL

Esimerkissä 27 Lassilan uran kerrotaan sisältäneen *muun muassa viidet olympialaiset. Muun muassa* on additiivinen eli lauseke, joka koostuu nominista *muu* sekä adpositiosta *muassa* (VISK § 687, § 688 ja 766). Konkreettisesti ilmauksen merkitys on, että Lassilan ura sisälsi muidenkin tapahtumien lisäksi viidet olympialaiset, joka jo yksinään on merkittävä saavutus. Esimerkissä korostetaan myös Vancouverin olympialaisia Lassilan uran huipentumana. Poikkeuksellisuutta urheilulajissa korostetaan bahnurheilun huippupisteillä, jossa huippumääräteosa voimistaa pisteiden edellä käytettyä kuvailevaa nominia *ennennäkemättömillä.* (VISK § 424, § 427.)

Vaikka artikkelissa korostetaankin paljon perheellisen naisen roolia ja hyödynnetään luvussa 4.2 käsiteltyä ”kaikki naiset haluavat perheen”-oletusta, tämän vastapainoksi Lassila representoidaan monia olympialaisia kisanneena ja piste-ennätyksiä rikkoneena urheilijana. Näiden roolien yhteenkietoutuneisuus ja samanaikainen olemassaolo konstruoivat artikkelissa moderni nainen -diskurssia, jossa Lassila emansipatorisesti osoittaa, että nyky-yhteiskunnassa hän voi edustaa samanaikaisesti näitä molempia rooleja.

5.1.3 Työtä tekevä nainen

Tässä alaluvussa käsitelen työtä tekevän naisen roolia, joka rakentaa moderni nainen -diskurssia. Aineistossani osa teksteistä hyödyntää stereotyyppisen naisen kategoriaa samalla purkamalla sitä. Tekstit sisältävät kerrontaa naisista, jotka eivät toimi stereotyyppisten oletusten mukaisesti, sillä he ovat esimerkiksi menestyviä yrittäjiä.

Koska aineistoni koostuu urheilujournalistisista teksteistä, on osa artikkelien henkilöistä myös ammattiurheilijoita. Olen kuitenkin rajannut nämä tarkastelun ulkopuolelle, sillä tulkiten puheen ammattiurheilusta liittyvän pikemminkin urheiludiskurssiin. Ne naisurheilijat, jotka voivat elättää itsensä urheilulla, ovat myös verrattain harvassa.

Aineistossani työtä tekevän naisen rooli näkyy esimerkiksi mainintoina yrittäjyydestä kuten seuraavissa esimerkeissä:

28) Lassilat *työskentelevät kotoa käsin. Lydialla on kaksi verkkokauppaa, Zone by Lydia ja Bodyice.*

29) - Mutta nyt *pystymme molemmat tekemään töitä* Suomesta käsin. Kaikki on juuri nyt hyvin.
IL

Esimerkissä 28 työntekoon viitataan *työskentelevät*-verbillä, jossa on *-ele*-frekventatiivijohdos. Tämä tarkoittaa sitä, että työn teko tapahtuu luonteenomaisesti tai jatkuvasti. (VISK § 353, § 355.) Lydialla kerrotaan olevan kaksi verkkokauppaa, joiden parissa hän siis työskentelee kotoa käsin. Myös esimerkissä 29 Lydia viittaa ilmauksella *pystymme molemmat tekemään töitä* verbiketjun monikon kolmansilla persoonilla siihen, että hän tekee itse töitä puolisonsa lisäksi. Työntekoon viitataan samassa artikkelissa myös seuraavanlaisesti:

30) *Oma majoitusbisnes* Levillä on käynnistynyt.
IL

Esimerkissä 30 *oma majoitusbisnes* -nominilauseke toimii lauseen subjektina, ja *on käynnistynyt*-partisiippilauseke on lauseen predikatiivi. Tässä esimerkissä NUT-partisiipilla ilmaistaan toimintaa, joka on jo päättynyt lauseen muuta tarkastelupistettä aikaisempaan ajankohtana (VISK § 521, § 522). Tästä voidaan siis päätellä, että Lydialla on tekstin kirjoitushetkellä toiminnassa oleva oma majoitusalan yritys, mikä rakentaa hänestä kuvaa työtä tekevänä naisena. Seuraavassa esimerkissä palaan alaluvun 4.1 esimerkkien artikkeliin amerikkalaista jalkapalloa pelaavasta naisesta. Omaa suhdettaan työntekoon hän kuvaa seuraavasti:

31) – Se pitää asiat tärkeysjärjestyksessä ja jalat maassa. Elämä ei mene liian yksioikoiseksi, kun on omat lapset. Töissä on myös *paljon ajateltavaa* ja *kunnianhimoa*. Siinä on hyvä tasapaino ja pysyy katse avarana, sanoo fysioterapeuttina työskentelevä Metsola.
YLE 7.2.2021

Esimerkissä 31 artikkelin urheilija Metsola kuvailee, että hänellä on töissä *myös paljon ajateltavaa ja kunnianhimoa*. *Kielitoimiston sanakirja* (KS s.v. *kunnianhimo*) määrittelee *kunnianhimon* voimakkaaksi haluksi saavuttaa kunniaa. Tämän ilmauksen perusteella työ on siis artikkelin Metsolalle erittäin tärkeää. Esimerkin 31 johtolauseessa (*sanoo fysioterapeuttina työskentelevä Metsola*) urheilijaa nimitetään partisiippilausekkeella *fysioterapeuttina työskentelevä Metsola*. Tästä käy ilmi artikkelin naisen ammatti sekä se, että hän työskentelee ammattinsa parissa aktiivisesti. Muutoin artikkelissa keskitytään kuvaamaan Metsolan urheilu-uraa sekä

sivuroolissa sitä, että hän on kahden lapsen äiti. Artikkelissa siis yhdistyvät edellisten esimerkkien tapaan kaksi hyvin erilaista roolia, työtä tekevä nainen sekä urheilijaäiti.

Kaikki edellä kuvatut esimerkit rakentavat aineistossani moderni nainen -diskurssia työtä tekevän naisen roolin kautta. Seuraavassa alaluvussa esittelen toisen aineistossani havaittavissa olevista diskursseista: ansaitsemisen diskurssin.

5.2 Ansaitsemisen diskurssi

Tässä alaluvussa erittelen sitä, kuinka stereotyyppisen naisen kategoria aineistossani kytkeytyy diskurssiin, jota nimitän ansaitsemisen diskurssiksi. Naissukupuoli on historiallisesti nähty heikkona ja epäpätevänä toimimaan esimerkiksi yhteiskunnan julkisissa viroissa, minkä takia naiset joutuvat usein todistelemaan enemmän omaa merkitystään niissä asemissa, jotka he ovat omilla saavutuksillaan ansainneet (esim. Rojo & Esteban 2007; Wodak 2007). Näenkin ansaitsemisen diskurssin eräänlaisena vastauksena aineistossa esiintyvälle stereotyyppisen naisen kategorialle: nainen voi samaan aikaan olla äiti ja ansaita paikkansa maajoukkueessa.

Koska aineistoni koostuu urheiluartikkeleista, on hyvin loogista, että ne sisältävät diskurssia siitä, onko joku oikeutettu pelaamaan vaikkapa tietyssä joukkueessa tai tietyllä sarjatasolla. Todistelu voidaankin nähdä olennaisena ja luonnollisena osana urheiluartikkeleiden genreä, sillä urheilu toimii samalla tavoin: omat kyvyt täytyy lajista riippumatta todistaa yleisölle ja tuomareille uudelleen ja uudelleen. Tätä voisi siis kutsua oppikirjaesimerkiksi siitä, kuinka kielenkäyttö heijastaa todellisuutta.

Seuraavassa esimerkissä perustelu näkyy urheilu-uran kuvailun muodossa:

- 32) Keisala on ainoa maalivahti, joka *voi pitää* valintaansa Pekingin talviolympialaisiin *varmana*. *ENTÄ valitaanko Rätty*, Suomen kaikkien aikojen paras naismaalivahti, Pekingiin? Asiasta päättää Mustonen, naiskiekon *menestynein* suomalaisluotsi. IS (252/2021)

Esimerkissä 32 ilmaistaan episteemistä modaalisuutta sekä verbiketjulla *voi pitää* että adjektiivilla *varmana*. Tässä artikkelin kirjoittaja kuvaa oman kantansa tiedon varmuuden astetta ilmaisemalla, että esimerkin Keisalan on mahdollista pitää valintaansa *varmana* (VISK § 1562, §1588). Esimerkin seuraava lause alkaa kappalejaon jälkeen lisäävällä lausumapartikkelilla *entä*, joka jatkaa edellisen lauseen aihetta. *Entä*-lausumapartikkelin voidaan myös ajatella aloittavan eräänlaisen vuoronsiirtolauseen, jolla kirjoittaja osoittaa, että hänen esittämänsä kysymys *valitaanko Rätty* saa pian vastauksen (Makkonen-Craig 2005: 104–112; VISK § 1033).

Rätyä kuvaillaan esimerkissä 32 ilmauksella *kaikkien aikojen paras*. Ilmaus on voimakkaan arvottava, kuvaa urheilijan poikkeuksellisuutta ja perustelee, miksi Räty olisi järkevä valinta Pekingiin. Seuraavassa lauseessa vastuu siirretään Mustoselle, jonka auktoriteettia korostetaan nimeämällä hänet ilmauksella *menestynein suomalaisluotsi*. Seuraavassa esimerkissä tekstin sävy muuttuu entistä todistelevammaksi:

- 33) Tasonsa puolesta Räty *menisi olympiajoukkueeseen heittämällä*. Sen hän on jo tänä syksynä todistanut naisten liigassa *mykistävillä* tilastoillaan: torjuntaprosentti on 97,5 ja päästettyjen maalien keskiarvo 0,82, sarjan parhaat lukemat.
IS (252/2021)

Esimerkissä 33 Rädyn tasoa kuvaillaan metaforalla *menisi heittämällä*, jolla voidaan kuvata esimerkiksi jonkin vaaditun rajan reilua ylittymistä. Tässä ilmauksessa konditionaalissa oleva verbi *menisi* kertoo ilmauksen olevan arvelu ja päättelyn tasolla oleva ennustus (VISK § 1545, § 1592). Aihetta jatketaan ilmauksella *sen hän on jo tänä syksynä todistanut*. *On todistanut* on tiedon arviointia ja todistamista kuvaava faktiiviverbi, jolla jutun kirjoittaja tukee edeltävän lauseen väitettään (Kiparsky & Kiparsky 1971; VISK § 1556, § 1561). Kirjoittaja myös kuvaillee Rädyn torjuntatilastoja *istA*-johtimellisella VA-partisiipilla *mykistävillä* (VISK § 327, § 521 ja § 630). *Mykistävillä* tarkoitetaan siis tässä kontekstissa niin hyviä tilastoja, että ne tekevät sanattomaksi.

Esimerkin 33 kielenkäyttö rakentaa perusteluita esimerkiksi meriittien kautta sille, kuuluisiko Rädyn tulla valituksi Pekingin maajoukkueeseen. Tämä käy ilmi varsin hyvin siitä, että artikkelin kirjoittaja ottaa kantaa tiedon varmuuteen käyttämällä verbiä *todistaa*. Samankaltaista toiminnan kuvaamista esiintyy seuraavissa esimerkeissä:

- 34) - Kultamitali oli minulle helpotus. Tiesin, että pystyn siihen. Mutta *se piti toki todistaa itselle ja muille*.
IL
- 35) SOFIA HAAJANEN oli Keravalla järjestetyssä EM-näyttökisassa *hyvässä vauhdissa* ja *vakuutti maajoukkueen johdon* kunnostaan.
LK

Esimerkissä 34 käytetään *todistaa*-verbiä lähes samalla tavalla kuin esimerkissä 33. Tässä teksti on kuitenkin urheilijan oma kommentti eikä artikkelin kirjoittajan kirjoittama. Esimerkissä urheilija kuvaa adverbiaalimääritteillä *itselle ja muille* todistamisen päämäärää eli sitä, että hän näyttää sekä itselleen että ulkopuolisille voiton olevan totta ja täysin mahdollinen lopputulos.

Esimerkissä 35 kuvataan urheilijan olleen kilpailuissa *hyvässä vauhdissa*, joka on positiivissävytteinen ilmaus. Esimerkissä käytetään myös ilmausta *vakuutti maajoukkueen johdon*, jossa on *UUttA*-loppuinen semantiikaltaan kausatiivinen faktiiviverbi *vakuuttaa*. Samassa ilmauksessa viitataan myös *maajoukkueen johtoon* eli auktoriteettiin, jonka avulla vakuutellaan myös lukijaa ja luodaan painoarvoa lopputulokselle.

Kaikissa edeltävissä esimerkeissä toistuu pitkälti sama sisältö: kuvataan jonkin tahon vakuuttamista urheilijan kyvyistä tai pyritään vakuuttamaan lukija urheilijan saavutuksista ja siitä, että hän on ansainnut paikkansa tai palkintonsa. Tämä tapahtuu erilaisten faktiiviverbien käytöllä kuten *todistaa* tai *vakuuttaa* sekä erilaisten positiivisia ominaisuuksia tai poikkeuksellisuutta kuvaavien adjektiivien kautta. Artikkelien taustalla vaikuttaa voimakkaasti urheiludiskurssi, mutta tämä ansaitsemisen diskurssi rakentaa kuvaa siitä, kuinka raadollista urheilumaailma todellisuudessa on: meriittien puuttuessa urheilija voidaan potkia ulos maajoukkueesta, jolloin oman paikan joutuu ansaitsemaan uudelleen.

5.3 Tunnediskurssi

Tässä alaluvussa käsittelen aineistossani urheiludiskurssin rinnalla kulkevaa tunnediskurssia. Tunnediskurssissa kuvataan henkilön tuntemuksia, sekä ulkoapäin tulkittuja että henkilön sisäisiä tuntemuksia. Tuntemukset voivat olla henkisiä tai fyysisiä ja niiden kuvailu liittyy aineistossani usein erilaisiin urheilumaailman vaatimuksiin ja siihen, kuinka urheilija niihin reagoi. Osa tunteiden kuvailusta on kirjoittajan omia tulkintoja.

Luvussa 4.3 käsittelemäni stereotyyppisen naisen kategoriaan liittyvä oletettu tunteellisuus aineistossani osallistuu suoraan tunnediskurssin rakentumiseen. Tämä perustuu medialogiikan mukaiseen dramatisointiin (Isotalus 2017: 26–27), jossa erilaisten tuntemusten korostamisella ja tunteellisen naisen stereotypoivan kategorian hyödyntämisellä tavoitellaan mahdollisimman montaa lukijaa kiinnostavaa artikkelia. Tunnediskurssilla tuodaan inhimillisyyttä muuten hyvin suorituskeskeiseen urheiludiskurssiin, joten sen voisi tulkita eräänlaiseksi vastadiskurssiksi. Tunnediskurssi näkyy esimerkiksi tunne- ja tuntemusverbien sekä tunnetiloja kuvaavien adjektiivien tiheänä käyttönä artikkeleissa sekä otsikkoon nostettuina tunnetilojen ilmauksina. Seuraavassa esimerkissä on kaikkia edellä mainitsemiani tunnediskurssia rakentavia piirteitä:

- 36) Riikka Lehtonen *luopui rakkaasta intohimostaan*, koska *perhe* meni edelle – ura maailman huipulla opetti paljon: "*Itkin silmät pois päästäni*"

YLE 3.11.2021

Esimerkki 36 on luvusta 4.3 tuttu otsikko, jossa hyödynnetään sekä stereotyyppisen naisen kategoriaa että tunnediturssia. Esimerkissä kuvataan deklaratiivilauseella *Riikka Lehikoinen luopui rakkaasta intohimostaan*, että urheilija on joutunut tekemään raskaan valinnan. Tämä luopumisen kohde paljastuu myöhemmin artikkelissa hänen urheilu-urakseen. Lauseessa käytetään intransitiiviverbiä *luopua*, joka *Kielitoimiston sanakirjan* (KS s.v. *luopua*) mukaan tarkoittaa ”antaa jk pois hallustaan, jkn toisen haltuun; jättää, hylätä jk.” Tämä verbi saa elatiivimuotoisen rektion *rakkaasta intohimostaan*, mikä kuvaa abstraktia siirtymistä pois päin *rakkaasta intohimosta*. (VISK § 476, § 487.) Deklaratiivilauseetta perustellaan adverbiaalilauseella *koska perhe meni edelle*, jossa *koska* on adverbiaalikonjunktio ja ilmaisee kausaliiteettia (VISK § 818 ja § 1129).

Esimerkissä 36 rakennetaan mielikuvaa raskaasta päätöksestä ja paljon tunteita herättävästä luopumisprosessista. Ilmauksella *koska perhe meni edelle* kuvataan urheilijan joutuneen priorisoimaan sitä, mikä hänelle itselleen on tärkeää. Tämän päätöksenteon hankaluutta ja painoarvoa pyritään dramatisoimaan sitaatilla ”Itkin silmät pois päästäni”, jossa muutoin ateelista toimintaa ilmaiseva *itkin* rajataan ilmauksessa resultatiivimuotin käytöllä. Resultatiivimuotin tuloksena on metaforinen *pois päästäni*. (VISK § 482, § 1506.)

Seuraavassa esimerkissä tunteen välittämisessä hyödynnetään affektista ilmausta:

37) – *Se tuntui ihan hirveältä* alkuun, että joudun viikossa antamaan vastauksen.

YLE 3.11.2021

Esimerkki 37 on urheilijan oma kommentti ja sen kontekstista käy ilmi, että ”se” viittaa urheiluuran lopettamispäätökseen. Esimerkissä *se* onkin ärsyke, jonka aiheuttamaa fyysistä tunnetta kuvataan tuntemusverbillä *tuntui* (VISK § 465). Lause saa myös adverbiaalitäydennyksen *hirveältä*, joka on sävyiltään affektinen eli tunnepitoinen (VISK § 1710).

Seuraavassa esimerkissä tuntemuksia kuvaillaan kuvakielen keinoin:

38) *Sydän ja kroppa sanoivat* kuitenkin Lehtoselle, että nyt on aika lopettaa.

YLE 3.11.2021

Esimerkissä 38 käytetään tehokeinona elollistamista ilmauksessa *sydän ja kroppa sanoivat*. *Kielitoimiston sanakirjan* (KS s.v. *sydän*) mukaan sanan *sydän* kuvainnollisia merkityksiä ovat muun muassa sielu, mieli ja psyyke tai lempeys, hyvyys ja tunteisuus. Merkitykseksi

rakentuukin se, että niin henkiset kuin fyysiset tuntemukset johtivat siihen, että Lehtonen päätti lopettaa. Tunteiden roolia korostetaan päätöksentekoon vaikuttavana tekijänä, mikä näkyy niiden elollistamisena verbillä *sanoivat*.

Aineistosta löytyy myös hyvin erilaista tunteenilmaisua, kuten seuraavassa esimerkissä:

39) – – – Yksityiselämänkin puolella on iloisia asioita, kun *olen rakastunut, rakastunut nainen!* Olen siitä *todella onnellinen*, ja *muutenkin kaikki asiat ovat hyvin*, Korpi sanoi.
IS (277/2021)

Esimerkki 39 on urheilijan sitaatti. Tässä urheilija ilmaisee omaa suhtautumistaan rakastumiseensa ilmauksella *iloisia asioita*. Esimerkki jatkuu *kun*-konjunktiolla, joka ilmaisee edeltävän lauseen kausaalista suhdetta rakastumiseen, eli tässä tapauksessa puhuja kuvaa rakastumistaan iloiseksi asiaksi. *Kun*-konjunktion jälkeen urheilija toistaa NUT-partisiippisen ilmauksen *rakastunut*. Toisto toimii tässä tehokeinona ja se voimistaa sanan painavuutta. Lause *kun olen rakastunut, rakastunut nainen* voidaan tulkita myös hyvin affektiseksi ja toiston vuoksi aihetta hehkuttavaksi. (VISK 1130, § 1707 ja § 1737.) Esimerkin Korpi korostaa tässä omien tunteidensa vahvuutta ja sitä, että pitää tätä iloisena asiana.

Esimerkissä 39 urheilija käyttää ilmausta *todella onnellinen*, jossa esiintyy intensiteettisana *todella*. Tämä on toiston tavoin luonteeltaan adjektiivimääritettään (*onnellinen*) voimistava. Urheilija myös käyttää ilmauksessa *muutenkin kaikki asiat ovat hyvin*, merkitykseltään lisäävää lausumapartikkelia *muutenkin*, joka tarkoittaa tässä yhteydessä samaa kuin ’ylipäättään’. (VISK § 664, § 665, § 666.) Ilmauksessa on myös kvanttoripronomini *kaikki*, mikä sulkee pois kaikki tarkoitejoukkoon sopimattomat vaihtoehdot eli tässä tapauksessa sen, että asiat eivät olisi hyvin (VISK § 740).

Esimerkin 39 urheilija korostaa vahvasti sitä, että on onnellinen ja tyytyväinen elämäänsä. Hän myös käyttää tehokeinona toistoa, mistä voidaan tulkita, ettei häntä pelota ilmaista tunteitaan julkisesti. Artikkelissa on voimakkaasti läsnä stereotyyppisen naisen kategorialle oletettu tunteellisuus, mikä rakentaa samalla tunnediskurssia.

Kaikissa edellä esittelemissäni esimerkeissä ilmaistaan tunteita muun muassa tunne- tai tuntemusverbeillä tai affektiivisilla ilmauksilla. Nämä rakentavat välittyvistä representaatioista inhimillisempiä ja samalla tuovat vastapainoa urheiludiskurssin konemaiselle raadollisuudelle, jossa keho nähdään pääosin työväliseinä. Esimerkeistä rakentuva tunnediskurssi tuo näille vastakkaisen näkökulman, jossa urheilijaa representoidaan syvästi tunteellisena olentona ja inhimillistetään tunnekuvauksilla. Näen tämän kiteytyneenä tapana tuoda inhimillisyyttä muuten

hyvin fyysisiä kuvauksia sisältävään urheilujournalistiseen genreen. Oletan, että tunnediskurssi on yleinen kerronnan tapa esimerkiksi ns. pehmeissä uutisissa, joiden näkökulmassa ”pyritään vetoamaan ihmisten erilaisiin tunteisiin –” (Kuutti 2006: 53). Tunnediskurssilla todennäköisesti pyritäänkin juuri siihen, että muuten hyvin poikkeukselliset yksilöt kuten huippu-urheilijat voidaan esittää valossa, joka tuo heidän ja lukijan välille samaistumispintaa.

6 Lopuksi

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut suomalaisten uutismedioiden urheilu-osastojen teksteistä rakentuvaa stereotyyppisen naisen kategoriaa sekä diskursseja, joiden rakentumiseen tämä stereotypia osallistuu. Tutkielmani laajan viitekehyksen eli kriittisen diskurssintutkimuksen perinteen mukaisesti analyysi on luonteeltaan laadullista ja kriittistä. Tutkielmani tavoitteena on vastata tutkimuskysymyksiin: (1) Millä tavalla stereotyyppisen naisen kategoria suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa teksteissä rakentuu? (2) Millaisten diskurssien rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria osallistuu suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa teksteissä?

Laadullisen tarkastelun tuloksena aineistosta on erotettavissa kolme eri osa-aluetta, joihin liittyvät oletukset rakentavat naissukupuoleen ja naiseuteen liittyvää stereotyyppistä kategoriaa: (1) äitiyteen, (2) perheeseen ja parisuhteeseen ja (3) tunteikkuuteen liittyvät oletukset. Näiden kaikkien voidaan katsoa kumpuavan perinteisistä sukupuolirooleista ja -ideologiasta, sillä stereotyyppisen naisen kategoriaa rakentava kielenkäyttö hyödyntää merkityksiä, joista välittyvät heteronormatiivisuus ja oletus naissukupuolisille tyypillisestä käytöksestä. Kaikki edellä mainitut osa-alueet ilmentävät stereotyyppiselle naiselle oletettua käytöstä. Aineistossa siis hyödynnetään naiseuden sukupuolistereotyyppiä ja sen mukanaan tuomia normatiivisia rajoja sille, kuinka naisen on sopivaa olla ja tehdä. Kielen tasolla naiseuteen perustuva stereotypisoiva kategorisointi rakentuu oletettuun käytökseen ja ominaisuuksiin liittyvistä merkityksistä.

Tutkimus osoittaa, että suomalaisessa urheilujournalismissa hyödynnetään stereotyyppisen naisen kategoriaa ja sen kategorijäsenyyteen liittyviä oletuksia naiseudesta. Stereotyyppisen naisen kategoria asettaa oletuksia tietynlaisesta käytöksestä. Luvussa 4.1 käsittelin äitiyteen liittyviä oletuksia. Aineistossa rakentuu sekä naiseuden stereotypisoivaa kategoriaa ylläpitävää että purkavaa kielenkäyttöä. Ylläpitävä kielenkäyttö näkyy aineistossa esimerkiksi erilaisina tekstin sisäänrakennettuina taustaoletuksina eli presuppositioina (Fairclough 1992: 101, 120–121). Stereotyyppiä purkava kielenkäyttö puolestaan näkyy aineistossa poikkeavana

jäsenyytenä, joka ilmenee kategorijäsenyydestä poikkeavana käytöksenä (Juhila 2012: 206–207) kuten fyysiseksi ja maskuliiniseksi mielletyn urheilulajin harrastamisena. Oletus äitiydestä liittyy stereotyyppisen naisen kategorian sisältämiin oletuksiin siitä, että kaikki naiset omaisivat luonnostaan tarpeen hoivata ja sysätä muut haaveet syrjään äitiyden tieltä. Stereotyyppinen äitiys onkin aineiston perusteella epäitsekästä ja uhrautuvaa.

Toinen oletus, jolla naiseuden stereotyyppi aineistossa rakentuu, on oletus siitä, että nainen haluaa ensisijaisesti perheen ja parisuhteen. Luvussa 4.2 analysoin aineistossani tätä ilmentävää kielenkäyttöä kuten parisuhteen ja perheen kaltaisia sisäryhmiä rakentavaa *me*-pronominin käyttöä ja toiminnan kuvaamista verbien monikon 3. persoonassa. Yhteiskunnan rakenteissa usein näkyvä perusyksikkö *ydinperhe* perustuu yhteiskunnan oletuksille siitä, että sukua halutaan ja kyetään jatkaa. Ydinperheen pariskunnat oletetaan usein myös heteropariskunniksi. Katson tämän heijastavan yhteiskunnan heteronormatiivisia arvoja sekä naisiin kohdistettuja oletuksia perheen perustamisesta.

Kolmas aineistosta löytyvä tapa rakentaa naiseuden sukupuolistereotyyppiä ovat tunteisiin ja tunteikkuuteen liittyvät oletukset. Luvussa 4.3 käsittelin tätä aineistossa rakentuvaa tunteita ja herkkyyden osoittamista edellyttävää oletusta, jonka mukaan kaikki naiset ovat tunteellisia. Oletus tunteikkuudesta rakentuu aineistossa affektiivisten ilmausten ja statiivisten tunneverbien, kuten *rakastaa*, käytöllä. Aineistossa myös ilmeni tämän kategorijäsenyyden vastustamista, mikä näkyi kielenkäytön tasolla toiseuden tuottamisena ja vastakkainasetteluna esimerkiksi eri yksilöiden tunteidenpurkauksia vertailemalla. Tätä oletusta käytettiin aineistossa dramatisoimaan tapahtunutta, mikä on median toimintalogiikan mukaista (Isotalus 2017: 26–27).

Tutkimuskysymyksen mukaisesti tarkastelin myös, millaisten diskurssien rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria osallistuu suomalaisten uutismedioiden urheiluosastojen teksteissä. Stereotyyppisen naisen kategoria osallistuu erilaisten diskurssien rakentumiseen kolmella eri tavalla: suoraan, epäsuorasti sekä vastadiskurssina. Aineistossani esiintyi kolmea eri diskurssia, joiden rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria osallistui.

Ensimmäinen diskurssi, jonka rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria osallistuu, oli moderni nainen -diskurssi. Moderni nainen -diskurssi on kiteytynyt tapa yhdistää ja hyödyntää luvussa 4 erittelemiäni eri oletuksia, jotka liittyvät stereotyyppisen naisen kategoriaan. Diskurssissa onkin kyse siitä, että nainen on vapaa valitsemaan ja edustamaan erilaisia rooleja ilman, että hän on stereotypian vanki. Tässä diskurssissa nainen representoidaan modernina naisena eli nyky-yhteiskunnan rajat ja vapauden tiedostavana yksilönä. Diskurssi hyödyntää

naiseuteen liittyvää stereotypiaa ja luo vastakkainasettelua yhdistelemällä perinteisiin arvoihin ja jäykkiin kategorioihin perustuvia oletuksia kuvauksiin naisista, jotka tietoisesti tai tiedostamatta rikkovat näitä oletuksia. Aineistossani tämä diskurssi rakentuu urheiludiskurssin rinnalle. Katsonkin moderni nainen -diskurssin rakentuvan aineistossani suoraan sukupuolistereotyypeistä sekä muun muassa äitiyteen liittyvistä oletuksista ja kilpaurheiluun liittyvistä rooleista.

Toinen aineistostani löytyvä diskurssi, jonka rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria osallistuu, on ansaitsemisen diskurssi. Ansaitsemisen diskurssissa on kyse oman paikan tai saavutusten perustelemisesta. Kielenkäytön tasolla tämä näkyy esimerkiksi urheilijan meriittien ja titteleiden nimeämisenä sekä uskottavuuden hakemisena nimeämällä eri auktoriteetteja tukemaan ansaitsemisen perusteluja. Ansaitsemisen diskurssi motivoituu urheiluosaston kirjoituksissa kilpaurheilun toimintaperiaatteesta: voitto tai esimerkiksi paikka joukkueessa täytyy ansaita. Diskurssijärjestyksen mukaisesti urheiludiskurssi vaikuttaa voimakkaasti ansaitsemisen diskurssin taustalla (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 83). Katson ansaitsemisen diskurssin rakentuvan epäsuorasti stereotyyppisen naisen kategoriasta. Stereotyyppisen naisen kategoriaan kuuluu muun muassa historiallinen oletus siitä, että nainen on epätehokas ja fyysisiin ponnisteluihin ja julkisiin virkoihin. Yhteiskunta odottaa miehiltä ja naisilta eri asioita, ja naiset joutuvatkin todistelemaan pätevyyttään enemmän (esim. Rojo & Esteban 2007; Wodak 2007).

Kolmas diskurssi, jonka rakentumiseen stereotyyppisen naisen kategoria aineistossani osallistuu, on tunnediskurssi. Naiseuden sukupuolistereotypiaan liitetään usein oletus (avoimesta) tunteellisuudesta ja sen mukaisesta käytöksestä. Aineistossani tämä rakentaa suoraan tunnediskurssia, jonka katson kiteytyneeksi tavaksi tuoda inhimillisyyttä urheilujournalismiin, joka usein sisältää urheilulle luonnollisen näkemyksen kehosta työvälineenä. Tunnediskurssi tuokin aiheeseen ”pehmeän uutisen” ominaisuuksia ja lähestyttävyyttä (Kuutti 2006: 53), kun urheilija representoidaankin tuntevana olentona kovia suorituksia ja rankkaa harjoittelua vaativassa maailmassa. Tunnediskurssi rakentuu samankaltaisella kielenkäytöllä kuin sen rakentamiseen osallistuva oletus tunteellisuudesta eli affektisista ilmauksista ja tunne- ja tuntemusverbeistä.

Laadullinen analyysi osoitti, että suomalaisten uutismedioiden urheilujournalistisissa genreissä hyödynnetään medialogiikan mukaisesti stereotypioita, vastakkainasettelua ja dramatisointia (Isotalus 2017: 26–27). Stereotypiat myös joissain tapauksissa osallistuvat perinteisten arvojen ja patriarkaalisesti hegemonian ylläpitämiseen esimerkiksi representoimalla naissukupuolisia henkilöitä yksipuolisesti. Vaikka aineiston artikkeleista rakentuukin mielikuva

urheilijoista, jotka voivat olla äitejä, yrittäjiä, tunteellisia ja silti oman lajinsa huippuja, heidät representoidaan usein ensisijaisesti naisurheilijoina pelkän urheilijan sijasta. Onkin tapauksia, joissa sukupuolen käsite on aineistossani päällimmäinen kategorijäsenyys, joka ohjailee sitä, kuinka artikkeli rakentuu ja mitä mahdollisissa haastattelutilanteissa kysytään. Esimerkiksi Tainio (2001: 26–27) on esittänyt, että sukupuolen kategoria voi olla kielenkäyttötilanteissa läsnä taustaideologioina esimerkiksi heteronormatiivisina tulkintakehikkoina ja luonnollistuneina asenteina.

Aineistossani näkyy myös laaja kirjo erilaista naiseutta: se haastaa luonnollistuneita ideologioita, yhteiskunnan rakenteita ja stereotyyppjä, murtaa lasikattoja ja näkyy mediassa perinteisten ja modernimpien roolien vastakkainasetteluna.

Tutkielmani täydentää Suomessa tehtyä kriittistä diskurssintutkimusta lingvistiksestä ja kriittisestä feministisestä näkökulmasta. Yhteiskunnallisesti merkittäviä aiheita kuten maahanmuuttoa on käsitelty kriittisen diskurssintutkimuksen näkökulmasta (esim. Lahti 2019; Herneaho 2022) ja oma tutkielmani asettuu osaksi tätä jatkumoa vahvan yhdenvertaisuusnäkökulmansa takia. Erityisesti tutkielmani jatkaa feminististä kielentutkimusta Suomessa (lingvistinen sukupuolentutkimus esim. Engelberg 2016) ja täydentää suomen kielen tutkimuksen kenttää stereotypia-näkökulmalla. Journalistisia aineistoja on tutkittu paljon (esim. Mäntynen & Virtanen 2020), mutta näen urheilujournalististen tekstien androsentrisyyden kuvaavan hyvin sitä, kuinka tärkeää on tutkia niiden naisrepresentaatioita.

Koska media ilmentää institutionaalista valtaa tuottaessaan erilaisia sisältöjä, eivät niissä rakentuvat merkitykset ole yhdentekeviä. Sillä, minkälaiset diskurssit ja representaatiot saavat tilaa mediassa, on merkittävä yhteiskunnallinen ulottuvuus, sillä diskursseista on mahdotonta puhua toisintamatta niiden merkityksiä jossain määrin (Pietikäinen & Mäntynen 2019). Median hyödyntäessä tiettyjä diskursseja se myös samalla oikeuttaa niiden olemassaoloa ja asettuu osaksi niiden jatkumoa. Samalla medially on myös mahdollisuus uudistaa diskursseja muuttamalla niitä ja luomalla kokonaan uusia tapoja käsitellä vaikkapa urheilua journalistisessa kontekstissa. Representaatioilla on väliä, sillä jos naissukupuoli esitetään journalistisessa kontekstissa stereotyyppien kautta, se myös luo yksipuolista ja lattea kuvausta valtavan heterogeenisestä joukosta ihmisiä. Yksipuoliset naiseuden esitykset ylläpitävät yhteiskunnassa toimintaa ohjailevia ideologioita ja ylläpitävät eriarvoistavia rakenteita. Median kielenkäytöllä on siis suoraan valtaa siihen, kuinka sitä kuluttavat ihmiset hahmottavat maailmaa.

Olen pyrkinyt analyysissäni mahdollisimman tasapainoiseen kokonaisuuteen, jossa pyrin analysoimaan kielenkäytön mikro- ja makrotasojen yhtymäkohtia ja niissä ilmentyviä

vallankäytön sekä eriarvoistavien rakenteiden piirteitä. Olen myös ensisijaisesti toteuttanut tutkielmaani lingvistinen analyysi edellä, sillä olen fennisti ja kiinnostunut nimenomaan kielestä vallankäytön välineenä. Tämä tuo työni yhteiskunnalliseen analyysiin valitettavia puutteita, joita olen pyrkinyt paikkaamaan sukupuolentutkimuksen ja viestinnän teorioilla.

Koska tutkielmani perustuu itse keräämääni aineistoon, olen omalla toiminnallani vaikuttanut aineiston koostumukseen. On mahdollista, että aineistoa kerätessäni olen jättänyt epähuomiossa keräämättä siihen sopivia tekstejä. Silmämääräisellä tarkastelulla on kuitenkin mahdollista varmistaa, että kaikki aineistoon päätyvät tekstit ovat sopivia ja täyttävät aineistolle määritellyt kriteerit.

Maisterintutkielman laajuus on tuonut työhöni tiettyjä rajauksellisia haasteita, sillä halusin käyttää laajempaa aineistoa kuin diskurssintutkimuksessa yleensä. Laajan aineiston käytön on mahdollistanut esimerkiksi CADS:sta tuttu korpusavusteisen tekstianalyysiohjelmiston käyttö, jonka ansiosta pystyin kohdistamaan huomioni niihin artikkeleihin, joissa korostui naiseuden stereotyyppisiin semanttisesti kytkeytyvä sanasto. Vaikka olenkin kerännyt tutkielmaani varten normaalia laajemman aineiston, tutkimusmenetelmäni ei ole ennenkuulumaton kriittisen diskurssintutkimuksen piirissä. Laajalla aineistolla toteutettuja ja korpusavusteisia tekstianalyysityökaluja on hyödyntänyt myös van Dijk (1991), tosin hänen aineistonsa oli kymmenkertainen verrattuna omaani.

Laadulliseen analyysiin päätyi lopulta kuusi artikkelia aineiston 192 artikkelista. Lemmojen esiintyvyydet kuitenkin viittasivat siihen, että huomattavasti tätä useammassa artikkelissa olisi myös esiintynyt naiseuden stereotyyppioita, mutta jouduin rajaamaan nämä tarkastelun ulkopuolelle, jotta tutkielma pysyisi sallituissa rajoissa. Laadulliseen analyysiin päätyneiden artikkelien pieni määrä tarkoittaa sitä, että tulokset eivät ole laajasti yleistettävissä, mutta ne antavat silti rajallisen katsauksen naiseuden stereotyyppien käyttöön ja niistä rakentuviin diskursseihin suomalaisten uutismedioiden urheilujournalismissa.

Uskon vahvasti, että tulevaisuudessa tietokone- ja tekoälyavusteisia tutkimusasetelmia tullaan näkemään entistä enemmän myös kriittisen diskurssintutkimuksen viitekehyksessä. Käyttämällä apuna tekstianalyysiohjelmistoa, sain aineistostani selville tiettyjä tilastollisia tendenssejä. Näitä ovat esimerkiksi tiheä lemموjen *nuori*, *kaunis* ja *innokas* käyttö. Vaikka nämä jäivät tämän tutkielman rajauksen ulkopuolelle, olisi niitä mahdollista hyödyntää jatkotutkimuksessa. On mielestäni hyvin mahdollista, että näiden sanojen käyttö motivoituu urheiludiskurssista ja medialogiikasta sekä siitä, millaisia ominaisuuksia yhteiskunnassa urheilijoihin liitetään. Yhdistämällä kriittisen diskurssintutkimuksen ja CADS:n voisi olla mahdollista

toteuttaa katsaus myös esimerkiksi siihen, miten ja kuinka laajasti sukupuolistereotyyppioita Suomen mediakentällä hyödynnetään urheilujournalismin ulkopuolella.

Aineistostani nousi esiin myös muita hyvin mielenkiintoisia, mutta tutkimusasetelman rajauksen ulkopuolelle jääviä aiheita. Aineistonkeruuvaiheessa havaitsin, että vaikka tekstin otsikkotasolla puhuttaisiinkin naispuolisesta urheilijasta, itse leipätekstissä tämä urheilija ei päässyt ääneen vaan hänen suullaan puhui usein miespuolinen valmentaja. Muita vastaavanlaisia tekstejä olivat esimerkiksi miespuolisen asiantuntijan kommentit doping-rikkeestä käyrneestä urheilijasta. Silmämääräisen tarkastelun perusteella osa artikkeleista olikin jotain muuta kuin otsikko vihjasi, jolloin ne eivät päätyneet aineistooni.

Kriittisen tutkimusotteen mukaisesti on olennaista havainnoida myös sitä, mikä aineistosta puuttuu ja mitä ei mainita. Siitäkin huolimatta, että useassa aineistoni tekstissä puhuttiin pariskunnista ja parisuhteesta, aineistossani näkyvät parisuhteet vaikuttavat olevan pääsääntöisesti heteroparisuhteita. Parisuhteita ei tosin vallitsevan heteronormatiivisuuden vuoksi eksplisiittisesti nimetä heteroparisuhteiksi. Yksi aineistossa olevista artikkeleista kertoi kaapista tulleesta urheilijasta, mutta artikkelissa ei käsitelty sen enempää urheilijan parisuhde-elämää. Tämä on kuitenkin koettu mainitsemisen arvoiseksi, sillä se poikkeaa heteronormatiivisessa yhteiskunnassa totutusta parisuhteen ideaalista.

Maakuntalehtien urheiluosastoilla oli enemmän naisista kertovia tekstejä, jotka tosin olivat usein hyvin asiapitoisia ja lyhyitä uutisia eikä niissä hyödynnetty tarinallista kerrontaa. Printtilehtien urheiluosastoilla naisia käsiteltiin erittäin vähän, ja eniten tilaa silmämääräisen tarkastelun perusteella saivat miesvaltaiset lajit, kuten moottoriurheilu, jääkiekko ja jalkapallo. Mielenkiintoisiin jatkotutkimusaiheisiin lukeutuukin se, missä määrin miehiä käsittelevissä urheilujournalistisissa teksteissä hyödynnetään sukupuolistereotyyppijä ja tunnediskurssia.

Patriarkaalisen hegemonian ja tiukkarajaisten sukupuoliroolien vaikutuksesta tunteista puhuminen ei ole miehille yhtä odotuksenmukaista ja siten sallittua kuin naisille. Tunteiden näyttäminen julkisesti Suomessa ei ole kovin yleistä ja sitä voidaan joskus pitää jopa outona. Tosin tunnediskurssin esiintyminen aineistossa voi myös hyvin olla osa laajempaa kehityskulkua yhteiskunnassa, mikä kertoo siitä, että tunteiden näyttäminen on aiempaa sallitumpaa. Feministisen CDS:n teorian näkökulmasta olisikin mielenkiintoista tutkia, joko aika olisi kypsä sille, että mediatilaa annettaisiin tunteellisiksi representoituville miehille.

Tunteellinen nainen on käsite, joka on melko varmasti tuttu kaikille länsimaisen kulttuurin parissa aikaa viettäneille. Sen sijaan, tunteeton nainen tai tunteellinen mies voivat kuulostaa

oudoilta ja jopa pelottavilta. Erilaisia stereotypioita tarkastelemalla onkin mahdollista tehdä näkyväksi näitä terveen järjen mukaisia ja vastaisia kategorioita sekä niihin liittyviä oletuksia.

Eriarvoistavat tekijät piilevät syvällä vallankäytössä ja rakenteissa esimerkiksi luonnollistuneina kategorioina. Näenkin laadullisen analyysin tulosten viittaavan siihen, että media käyttää institutionaalista valtaansa osin näitä luonnollistuneita kategorioita ylläpitämällä ja osin purkamalla. Haastavaksi median aseman tässä ideologioiden purkamistyössä tekee se, että juttujen täytyy myös vetää puoleensa mahdollisimman paljon lukijoita. Medialogiikan mukainen stereotyyppien hyödyntäminen (Isotalus 2017: 26–27) voidaan mielestäni käsitteellistää arvovalinnaksi. Aidosti intersektionaalisia representaatioita on hankala tavoitella samalla kun ammentaa perinteisiin sukupuolirooleihin pohjautuvista stereotyyppioista. Tässä suhteessa uutismedioiden onkin tuo arvovalinta tehtävä. Pyhittääkö tarkoitus keinot ja onko klikkien sekä myytyjen lehtien eteen käytettävä kaikkia mahdollisia keinoja, silläkin uhalla, että kaikki eivät koe tulleen aidosti representoiduiksi? Feministisen CDS:n kannalta ideaalissa maailmassa vastaus olisi itsestään selvä.

Lähteet

- Ammattilaisille. – *Sateenkaaritieto*. Seta Ry. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/ammattilaisille/>. (12.3.2024).
- ENGELBERG, MILA 2016: *Yleispätevä mies. Suomen kielen geneerinen, piilevä ja kieliopillistuva maskuliinisuus*. Helsingin yliopisto.
- ESPOSITO, ELEONORA 2023: Discourse, intersectionality, critique. Theory, methods and practice. – *Critical Discourse Studies*. <https://doi.org/10.1080/17405904.2023.2230602>.
- FAIRCLOUGH, NORMAN 1992: *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- 2001: *Language and Power*. Harlow: Longman.
- 2010: *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. New York: Routledge.
- HAKKALA, KIIA 2021: *Translaki-diskurssit Suomi24-korpusaineistossa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- HEIKKINEN, VESA 1999: *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HERNEAHO, IRINA 2022: *Oikeus elää. Intertekstuaalisuus turvapaikanhakijoiden oikeuksia ajavassa kansalaisaktiivismissa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- HOLMES, JANET 2007: Power and Discourse at Work. Is Gender Relevant? – Michelle M. Lazar (toim.), *Feminist Critical Discourse Analysis. Gender, Power and Ideology in Discourse* s. 31–60. Hampshire: Palgrave Macmillan Ltd. <https://doi.org/10.1057/9780230599901>.
- HUUSKA, MAARIT 2010: Transsukupuolisuuden tutkimus Suomessa. – Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* s. 155–160. Tampere: Vastapaino.
- HULKKO, JONNA 2017: *Sukupuoliroolit ja sukupuolistereotyytiat viidesluokkalaisten kirjoitelmissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201703141352.pdf>. (12.3.2024).
- Iltalehti. – *Valtakunnalliset kuluttajamediat*. Alma Media. <https://www.almamedia.fi/mainostajat/mediat-ja-palvelut/valtakunnalliset/iltalehti/>. (12.3.2024).
- Ilta-Sanomat on Suomen suurin uutismedia. – *Näkemyksiä markkinoinnista* -blogi. Sanoma B2B. <https://media.sanoma.fi/ajankohtaista/nakemyksia-markkinoinnista/ilta-sanomat-suomen-suurin-uutismedia>. (12.3.2024).
- ISOTALUS, PEKKA 2017: *Mediapoliitikko*. Helsinki: Gaudeamus.
- JANTUNEN, JARMO 2018: Korpusavusteinen diskurssintutkimus (CADS): analyysiesimerkki homouden ja heterouden digitaalisista diskursseista. – Lauri Haapanen, Liisa Kääntä & Lotta Lehti (toim.), *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 11/2018 s. 20–44. <https://doi.org/10.30660/afinla.69259>.
- JANTUNEN, JARMO – AINIALA, TERHI – JOKELA, SALLA – TARVAINEN, JENNY 2022: Mapping Digital Discourses of the Capital Region of Finland : Combining Onomastics, CADS, and GIS. – *Names. A Journal of Onomastics* 70 (1) s. 20–39. <https://doi.org/10.5195/names.2022.2289>.
- JUHILA, KIRSI – JOKINEN, ARJA – SUONINEN, EERO 2012a: Kategoria-analyysin juuret. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), *Kategoriat, kulttuuri & moraali. Johdatus kategoria-analyysiin* s. 17–43. Tampere: Vastapaino.
- 2012b: Kategoria-analyysin teesit. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), *Kategoriat, kulttuuri & moraali. Johdatus kategoria-analyysiin* s. 45–87. Tampere: Vastapaino.

- JUHILA, KIRSI 2012: Poikkeavan kategorian jäsenyyden tuottaminen ja vastustaminen. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), *Kategoriat, kulttuuri & moraalit. Johdatus kategorianalyysiin* s. 175–225. Tampere: Vastapaino.
- JUVONEN, TUULA – ROSSI, LEENA-MAIJA – SARESMA, TUIJA 2010: Kuinka sukupuolta voi tutkia? – Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* s. 9–17. Tampere: Vastapaino.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 1996: Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä. Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykisyysyteen. – Jyrki Kalliokoski (toim.), *Kieli 9. Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä* s. 37–97. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- KANTOLA, JOHANNA 2010: Sukupuoli ja valta. – Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* s. 78–87. Tampere: Vastapaino.
- KANTOLA, JOHANNA – KOSKINEN SANDBERG, PAULA – YLÖSTALO, HANNA (toim.) 2020: *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia. Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin*. Helsinki: Gaudeamus.
- KARHU, TUURE – VEHKALA, ANNA 2008: ”Mutta meidän sovimme, että sinä hoidat lapsen, kun minusta tulee rehtori.” Sukupuolistereotyyppiä oppikirjassa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-200901271042>. (12.3.2024)
- KARKULEHTO, SANNA – SARESMA, TUIJA – HARJUNEN, HANNELE – KANTOLA, JOHANNA 2012: Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Naistutkimus – Kvinnoforskning*. Metodit 4/2012 s.17–28.
- KIPARSKY, CAROL – KIPARSKY, PAUL 1971: Fact. – Danny D. Steinberg & Leon A. Jakobovits (toim.), *Semantics: An interdisciplinary reader in philosophy, linguistics and psychology* s. 345–369. Cambridge: Cambridge University Press.
- KORHONEN, MIILA 2018: *Naisista ja miehistä tuotetut sisällöt Ilta-Sanomien viihdeuutisissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- KORVAJÄRVI, PÄIVI 2010: Sukupuolistunut ja sukupuolistava työ. – Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* s. 183–196. Tampere: Vastapaino.
- KS = Kielitoimiston sanakirja. 2022. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/>. Päivitetty 10.11.2022 (12.3.2024).
- KUUTTI, HEIKKI 2006: *Uusi medianasto*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- LAHTI, EMMI 2019: *Maahanmuuttokeskustelun retoriikkaa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- LAKOFF, GEORGE 1971: Presupposition and relative well-formedness. – Danny D. Steinberg & Leon A. Jakobovits (toim.), *Semantics: An interdisciplinary reader in philosophy, linguistics and psychology* s. 329–340. Cambridge: Cambridge University Press.
- LAZAR, MICHELLE M. 2007a: Politicizing Gender in Discourse. Feminist Critical Discourse Analysis as Political Perspective and Praxis. – Michelle M. Lazar (toim.), *Feminist Critical Discourse Analysis. Gender, Power and Ideology in Discourse* s. 1–28. Hampshire: Palgrave Macmillan Ltd. <https://doi.org/10.1057/9780230599901>.
- 2007b: Performing State Fatherhood. The Remaking of Hegemony. – Michelle M. Lazar (toim.), *Feminist Critical Discourse Analysis. Gender, Power and Ideology in Discourse* s. 139–163. Hampshire: Palgrave Macmillan Ltd. <https://doi.org/10.1057/9780230599901>.
- 2014: Feminist Critical Discourse Analysis. Relevance for Current Gender and Language Research. – Susan Ehrlich, Miriam Meyerhoff & Janet Holmes (toim.), *The Handbook of Language, Gender, and Sexuality* s. 180–199. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/helsinki-ebooks/reader.action?docID=1650826&ppg=204>. (11.3.2024).

- Lehdistönvapausindeksi. – *Toimittajat ilman rajoja Suomi*. <https://www.toimittajatilmanrajoja.fi/indeksi>. (12.3.2024).
- MAKKONEN, IIDA 2022: ”Naisurheilija” ja ”mieshihtäjä”: Epäsymmetrinen määriteosien käyttö suomalaisten iltapäivälehtien urheilu-uutisissa. Kandidaatintutkielma. Helsingin yliopisto.
- MAKKONEN-CRAIG, HENNA 2005: *Toimittajan läsnäolo sanomalehtitekstissä. Näkökulmia suomen kielen dialogisiin passiivilauseisiin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MÄNTYNEN, ANNE – VIRTANEN, MIKKO T. 2020: Vanhuus mediassa. – Kaarina Hippi, Anne Mäntynen & Camilla Lindholm (toim.), *Vanhuus ja kielenkäyttö* s. 76–108. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NIIRANEN, KRISTINA 2022: *Ei punavihreät meitä kantasuomalaisia puolusta. Sanan kantasuomalainen merkityksellistämisen tavat Suomi24-keskustelufoorumilla*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202205101878>.
- NISSINEN, MARTTI 1994: *Homoerotiikka Raamatun maailmassa*. Helsinki: Yliopistopaino.
- PAASONEN, SUSANNA 2010: Sukupuoli ja representaatio. – Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* s. 39–49. Tampere: Vastapaino.
- PARTINGTON, ALAN – DUGUID, ALISON – CHARLOTTE, TAYLOR 2013: *Patterns and Meanings in Discourse*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- PIETIKÄINEN, SARI 2000: Kriittinen diskurssintutkimus. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 191–217. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- PIETIKÄINEN, SARI – MÄNTYNEN, ANNE 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- PÄLLI, PEKKA 2003: *Ihmisryhmä diskurssissa ja diskurssina*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print.
- REMLINGER, KATHRYN A. 2007: Negotiating the Classroom Floor. Negotiating Ideologies of Gender and Sexuality. – Michelle M. Lazar (toim.), *Feminist Critical Discourse Analysis. Gender, Power and Ideology in Discourse* s. 114–138. Hampshire: Palgrave Macmillan Ltd. <https://doi.org/10.1057/9780230599901>.
- ROJO, LUISA MARTÍN – ESTEBAN, CONCEPCIÓN GÓMEZ 2007: The Gender of Power. The Female Style in Labour Organizations. – Michelle M. Lazar (toim.), *Feminist Critical Discourse Analysis. Gender, Power and Ideology in Discourse* s. 61–89. Hampshire: Palgrave Macmillan Ltd. <https://doi.org/10.1057/9780230599901>.
- ROSSI, LEENA-MAIJA 2010: Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. – Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* s. 21–38. Tampere: Vastapaino.
- Sateenkaarisanasto. – *Sateenkaaritieto*. *Seta Ry*. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>. (12.3.2024).
- TAINIO, LIISA 2001: *Puhuvan naisen paikka. Sukupuoli kulttuurisena kategoriana kielenkäytössä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- TEKAVC, J. – WYLLEMAN P. – CECIĆ ERPIČ S. 2020: Becoming a mother-athlete: female athletes’ transition to motherhood in Slovenia. – Florian Kiuppis & Natalia Stambulova (toim.), *Sport in Society* 23 (4) s. 734–750. <https://doi.org/10.1080/17430437.2020.1720200>.
- Tilastot. – *Media Audit Finland*. <https://mediaauditfinland.fi/tilastot/>. (12.3.2024).
- TT = Tieteen termipankki 2024. <https://tieteentermipankki.fi>
- 12.3.2024: Language Technology:lemma. (Tarkka osoite: https://tieteentermipankki.fi/wiki/Language_Technology:lemma.)
- 12.3.2024: Kirjallisuudentutkimus:hyperbola. (Tarkka osoite: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:hyperbola>.)

- 12.3.2024: Filosofia:feministinen filosofia. (Tarkka osoite: [https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Filosofia:feministinen filosofia](https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Filosofia:feministinen_filosofia).)
- VALOVIRTA, ELINA 2010: Ylirajaisten erojen politiikkaa. – Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* s. 92–105. Tampere: Vastapaino.
- VAN DIJK, TEUN A. 1991: *Racism and the Press*. London: Routledge.
- VASALA, TIINA 2020: *Nigerialaisten naisten mediarepresentaatiot: Feministinen kriittinen diskurssianalyysi*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202004273938>.
- VISK = AULI HAKULINEN, MARIA VILKUNA, RIITTA KORHONEN, VESA KOIVISTO, TARJA RIITTA HEINONEN JA IRJA ALHO 2008: *Iso suomen kielioppi verkkoversio*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. URN:ISBN:978-952-5446-35-7. <https://kaino.kotus.fi/visk/etusivu.php>. (12.3.2024).
- WODAK, RUTH 2007: Gender Mainstreaming and the European Union. Interdisciplinarity, Gender Studies and CDA. – Michelle M. Lazar (toim.), *Feminist Critical Discourse Analysis. Gender, Power and Ideology in Discourse* s. 90–113. Hampshire: Palgrave Macmillan Ltd. <https://doi.org/10.1057/9780230599901>.
- WODAK, RUTH – MEYER, MICHAEL 2016: Critical Discourse Studies: History, Agenda, Theory, and Methodology. – Ruth Wodak & Michael Meyer (toim.), *Methods of Critical Discourse Studies* s.1–22. London: SAGE.
- Yle tavoittaa yhä useamman suomalaisen – jo 96 prosenttia käyttää Ylen palveluita joka viikko. – *YLE*. 26.4.2019 <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/04/26/yle-tavoittaa-yha-useamman-suomalaisen-jo-96-prosenttia-kayttaa-ylen-palveluita> (12.3.2024).
- ZIMNY, RODDY 2016: *Naisen käsite liehuu ohitseni. Kuvakieli ja naisrepresentaatiot Riina Kattavuoren runokokoelmassa Kuka puhuu*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Liitteet

Aineistolähteet

- IL = KUNNARI, TIMO 2021: 15 000 kilometrin päässä kotoa. – *Iltalehti* 301/2021 31.12.2021 s. 26–27. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2439857?page=1>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- IS (252/2021) = HUTTUNEN, SASHA 2021: HYVÄSTI NAISLEIJONAT?. – *Iltasanomat* (252/2021) 30.10.2021 s. 30–31. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2395750?page=31>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- IS (277/2021) = SUVINEN, TEEMU – HIITELÄ, JUHA 2021: Kiira löysi uuden rakkaan!. – *Iltasanomat* (277/2021) 30.11.2021 s. 26. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2429839?page=26>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- LK = SIIRA, KIMMO 2021: Suunnistajaäidin askel nousee rivakasti. – *Lapin Kansa* 116/2021 01.05.2021 s. 24–25. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2306180?page=25>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- YLE 7.2.2021 = ESKOLA, JUSSI 2021: Kahden lapsen äiti on edennyt omia polkujaan kohti amerikkalaisen jalkapallon ammattilaisuutta – “Täytyy katsoa sekin kortti”. – *YLE*. 7.2.2021 <https://yle.fi/a/3-11776379> (10.3.2024).
- YLE 3.11.2021 = NIEMELÄINEN, JONNE – MYLLYLAHO, MANU 2021: Riikka Lehtonen luopui rakkaasta intohimostaan, koska perhe meni edelle – ura maailman huipulla opetti paljon: "Itkin silmät pois päästäni". – *YLE*. 3.11.2021 <https://yle.fi/a/3-12168925> (10.3.2024).